

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΣΤ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1-15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1977 | ΑΡΙΘ. Η-12

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ*

5. Πάντως, ὕφ' οἰανδήποτε ἔννοιαν καὶ ἂν ληφθῆ τὸ «θεοφόρος» ἐν εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐξάιρεται διὰ τοῦ ὅρου ὁ στενὸς δεσμὸς τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου τὸ ὄνομα τοῦτο κατὰ τρόπον αὐθόρμητον καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ ὁ συγγραφεὺς νὰ προσδώσῃ ἰδιαιτέραν τινα σημασίαν, δὲν εὐσταθεῖ, ἀπλοῦστατα, διότι ἡ λέξις ὡς ὄνομα ἐπιθετικῆς προσδιοριστικῆς σημασίας δὲν ἀπαντᾷ παρ' ἑτέρῳ τινί. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς προσδίδει καὶ ἰδιαιτέραν βαρῦτητα εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς ἐκφράσεως διὰ τοῦ ὅρου ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου, ἀποβλέπωντος δι' αὐτοῦ νὰ ἐξάρῃ τὴν θρησκευτικὴν του καὶ χριστιανικὴν του ἰδιαιτερότητα. Καθ' ἑαυτὸ τὸ ὄνομα ἤκιστα ἀπαιτεῖ ὡς φορέα μονοθεϊστήν τινα ἢ καὶ χριστιανόν, ὡς ἄλλωστε δὲν συμβαίνει καὶ μὲ τὰ κύρια ὀνόματα, τὰ μετὰ τοῦ «Θ ε ο» ὡς πρώτου συνθετικοῦ σχηματιζόμενα, ὡς π.χ. Θεόδωρος, Θεόφιλος, Θεόπομπος, Θεογένης, Θεότιμος, Θεόγνις, Θεόδουλος, Θεόζωτος, Θεοκρίνης, Θεόλλος, Θεόλυτος, Θεόσδοτος, Θεόκλητος κ.τ.δ. Κατὰ ταῦτα θὰ ἡδύνατο καὶ ὁ Ἰγνατίος νὰ ἔφερε τὸ ὄνομα «Θεοφόρος» ἀπὸ γεννήσεως, χωρὶς ν' ἀποκλείηται καὶ ἡ περίπτωσις τοῦ νὰ ἐγεννήθη ἐξ ἔθνικῶν γονέων (Πβλ. Th. Zahn, Ignatius von Antioch. 402. Lightfoot I, 28. II. 230). Ἀλλὰ τὸ δεύτερον τοῦτο ὄνομα, φερόμενον ὡς προσθετικὸν καὶ ἐπεξηγηματικὸν τοῦ πρώτου κυρίου ὀνόματός του, ὁ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 290 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

δηγεί εἰς τὴν βεβαίαν ἀντίληψιν ὅτι τοῦτο ἐδόθη εἰς τὸν Ἰγνάτιον εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν τοῦ βίου του, ἥτις ἔφερε τοῦτον εἰς ἐγγυτάτην σχέσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ Μαρτυρίῳ τοῦ Ἰγνατίου φέρεται οὗτος προσάγων εἰς ἀντίθεσιν τοῦ ὀνόματος: «Θεοφόρος» τὸν ὑπὸ δαιμόνων κατεχόμενον ἐθνικόν: «Ἰγνάτιος εἶπεν· οὐδεὶς Θεοφόρον ἀποκαλεῖ κακοδαίμονα· ἀφεστήκασι γὰρ ἀπὸ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ τὰ δαιμόνια»... Τραϊανὸς εἶπεν· «Καὶ τίς ἐστὶν Θεοφόρος;» Ἰγνάτιος ἀπεκρίνατο· «Ὁ Χριστὸν ἔχων ἐν στέρνοις!» (M i g n e, P G 5, 981A-B). Ἐπομένως τὸ συμπέρασμα τῆς μακρᾶς φιλολογικῆς πορείας εἶναι ὅτι τὸ ὄνομα «Θεοφόρος» πρέπει νὰ σημαίη διὰ τὸν Ἰγνάτιον τὸν «δοῦλον τοῦ Θεοῦ» γεννώμενον διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἥτοι τὸν «Χριστιανόν». Ὡς γνησίως πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν οἱ Ἐφέσιοι, χαρακτηρίζονται καὶ οὗτοι διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἐφεσ. 9,2: «ἐστὲ οὖν καὶ σύνοδοι πάντες, θεοφόροι, καὶ ναοφόροι, χριστοφόροι, ἀγιοφόροι, κατὰ πάντα κεκοσμημένοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἦτο δὲ ἀρχαία συνήθεια, ὅπως οἱ εἰς ὄριμον ἡλικίαν ἐπιστρέφοντες διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν Χριστὸν λαμβάνωσι καὶ δεῦτερον ὄνομα. Ἀριστον παράδειγμα τὸ ὄνομα τοῦ Κυπριανοῦ, ὅστις ὠνομάσθη καὶ Thascius Caecilius Cyprianus. Τόσην δὲ μεγάλην σημασίαν ἀπέδιδεν ὁ Ἰγνάτιος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ «Θεοφόρος», ὥστε ἀρέσκεται νὰ χρησιμοποιῇ τὸ πρῶτον συνθετικὸν τοῦ ὀνόματός του «Θ ε ο» ἐν τῇ συνθέσει καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπιθέτων. Π.χ. θεοδρόμος: Φιλαδ. 2,2. Πολύκ. 7,2. Θεομακάριστος: Σμυρν. 1,2. Πολύκ. 7,2. Θεομακαρίτης: Σμυρν. 1,2. Θεοπρεπής: Μαγν. 1,2. Σμυρν. προσίμ. καὶ 11, 1. 12,2. Πολύκ. 7,2. Θεοπρεσβευτής: Σμυρν. 11,2. Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ ἐν τῇ λήψει τοῦ «φ ό ρ ο ς», ὡς δευτέρου συνθετικοῦ. Π.χ. ἀγιοφόρος: Ἐφ. 9,2. Σμυρν. προσίμ. θανατηφόρος: Τραλλ. 9,1. ναοφόρος: Ἐφ. 9,2. νεκροφόρος: Σμυρν. 5,2. οἰκοφόρος: Ἐφ. 16,1. σαρκοφόρος: Σμυρν. 5,2. χριστοφόρος: Ἐφ. 9,2. — Ἀναπάντητος παραμένει ἡ τυχὸν προβληθησομένη ἀπορία· τὸ ὄνομα «Θ ε ο φ ό ρ ο ς» ἐδόθη εἰς νεαράν ἡλικίαν ὑπ' ἄλλων ἢ δι' ἰδίας προτιμήσεως εἰς ὠριμωτέραν ἡλικίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος;

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

« Ἄγιοι γίνεσθε... ».

Ἡ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν Κυριακὴ (5 Ἰουνίου) μᾶς καλεῖ νὰ τιμήσωμεν τὴν ἔνδοξον καὶ αἰγλήεσαν παγκαρπία τῶν ἁγίων Ψυχῶν, πὸν ὁ Παράκλητος ἐχάρισεν εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ γαλαξίας οἶτος τῶν ἀναριθμῶν δικαίων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ὁσίων καὶ λοιπῶν μακαρίων πνευμάτων, πλείσιον τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα μένουσιν ἄγνωστα εἰς τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν, εἶναι τὸ καύχημά της εἰς τοὺς αἰῶνας. Φωτίζουν, ὡς « φῶς ἐκ φωτός », τὸ συνειδὸς της, ἐμπνέουσι καὶ στηρίζουσι τοὺς πιστοὺς κάθε γενεᾶς καὶ κάθε τόπου, εἶναι τὸ πλέον ἐξαίσιον Δοξασικόν της πρὸς τὸν Κύριον.

Ἡ ἀθρόον μνήμη των κατὰ τὴν ἐν λόγῳ Κυριακὴν δὲν εἶναι μόνον ὀφειλὴ τιμῆς. Εἶναι καὶ κλήσις πρὸς μίμησίν των, ἐν τῷ μέτρῳ τῆς Χάριτος, τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς τὸν καθένα μας. Ἡ ἔορτή των μᾶς μεταδίδει τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου: « Ἄγιοι γίνεσθε... ».

Ἡ Πεντηκοστή.

Ἡ Πεντηκοστὴ προσφυνῶς ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῶν θείων Πατέρων ὡς ἡ « γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας ». Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτήν, οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, φωτισθέντες διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἤρξαντο τοῦ ἱεροῦ ἔργου των, τὸ ὁποῖον συνίστατο εἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἐνοσωμάτωσίν των, ὡς μελῶν της, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἄλλ' ἢ Πεντηκοστή, ὡς δῖωμα τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι ἀπλῶς μία ἀφειρησία. Εἶναι ἐν γεγονὸς ἀέναον, ἀπλούμενον εἰς τοὺς αἰῶνας. Διότι ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Παρακλήτου, πάντοτε κηρύττει τὸν Χριστὸν εἰς τὴν οἰκουμένην καὶ διαρκῶς προσκίταται νέας ψυχὰς, σώζουσα καὶ αὐτὰς ἀπὸ τὴν ἄγνοιάν των καὶ τὴν ἁμαρτίαν.

Τὸ φῶς λοιπὸν τῆς μεγάλης αὐτῆς Ἐορτῆς διαποτίζει τὸ ἔργον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων, διαδόχων τῶν Ἀποστόλων καὶ συνεχιστῶν των εἰς ὃ, τι ἐκεῖνοι ἐπετέλεσαν. Οἱ ποιμένες καὶ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ζοῦν τὴν Πεντηκοστὴν καὶ τὸ

ἅγιον νόημά της καθ' ἡμέραν, κοπιῶντες ὡς καλοὶ ἐργάται τοῦ
Εὐαγγελίου καὶ οἰκονόμοι τῆς Χάριτος ἐν τῷ κόσμῳ.

Διὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας.

Ἡ 29η Μαΐου εἶναι πηγὴ πένθους διὰ τὸ Γένος μας. Κατ'
αὐτήν, πρὸ 524 ἐτῶν, «ἡ Πόλις ἔαλω». Ἦτο ἡ ἡμέρα, ἣτις ἐσή-
μανε τὸν ἀφανισμόν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἄν ὅμως τὸ Βυζάντιον, ὡς κράτος, ἐξέλιπεν ἀπὸ τὴν σκη-
νὴν τῆς Ἱστορίας, τὸ πνεῦμα του ἐξηκολούθησε νὰ ζῆ εἰς τὰ θιώ-
ματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μὲ κύριον συνεκτικὸν στοιχεῖον τὰς ἀθα-
νάτους ἀξίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας. Αὐτή, εἰς τοὺς
κόλπους της, διετήρησεν ὄχι μόνον τὴν μνήμην, ἀλλὰ καὶ τὰ ζώ-
πυρα τοῦ «ἐνδόξου μας Βυζαντινισμοῦ», ὡς ἀποκαλεῖ ὁ ποιητῆς
ἐκεῖνο τὸ ὑπερχλιετὲς λαμπρὸν παρελθόν.

Οὕτω, μὲ τὴν πάροdon τῶν αἰώνων, ἐξεκολάφθη ἡ λεγο-
μένη «Μεγάλῃ Ἰδέᾳ» τοῦ Ἑλληνισμοῦ, συνισταμένη εἰς τὸν δια-
καῖ πόθον ἀποκαταστάσεως τοῦ παλαιοῦ τούτου μεγαλείου μας.

Ἄλλ' ἡ «Μεγάλῃ Ἰδέᾳ», ἂν πολιτικῶς οὐδέποτε ἤλλαξεν
ἀπὸ ὄνειρον εἰς πραγματικότητα καὶ οὔτε φαίνεται νὰ συμβῆ
αὐτὸ εἰς τὸ μέλλον, δὲν ἔπαυσεν νὰ ἔχη — καὶ μάλιστα πλέον
οὐσιῶδες — νόημα.

Ποῖον αὐτὸ τὸ νόημα; Ἡ φύλαξις καὶ ἡ εἰς τὸν κόσμον ἀ-
κτινοβολία τοῦ πνεύματος τοῦ Βυζαντίου διὰ τῆς Ὁρθοδοξίας,
ἡ ὁποία εἶναι ἡ κιβωτὸς τῶν ἐθνικοθηροσκευτικῶν μας παραδό-
σεων. Ἄς ἔχη λοιπὸν ζωηράν αὐτὴν τὴν συνείδησιν ὁ Κληρὸς
μας καὶ ἄς τὴν μεταγγίξῃ καὶ εἰς τὸν εὐσεβῆ λαόν μας. Ἡ «Με-
γάλῃ Ἰδέᾳ» μὲ τὸ πνευματικὸν αὐτὸ περιεχόμενον, δὲν εἶναι
οὐτοπία.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ἵδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΟΥΤΟΠΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

«Λόγος, πὸν ἐκφωνήθηκε τὴν 12ῃ Μαΐου 1977 στὸν Ἱ. Πανεπιστημιακὸ Ναὸ τῆς Καπιτωλαρίας κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία, τὴν ὁποία τέλεσε ὁ Σύλλογος τῶν Φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν γιὰ τὴ λήξη τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1966 - 1967).

«Ἐ γ ὡ ε ἰ μ ἰ ἡ θ ὄ ρ α»

(Ἱωάν. 1', 7-9)

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Κυρίου ἀποτελοῦν τὴν πεμπτοῦσία τοῦ σημερινοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος ἀπ' τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἱωάννη. Ὁ Κύριος, σύμφωνα μὲ τὸν ἐποπτικὸ καὶ πρακτικὸ τρόπο τοῦ κηρύγματός Του, χρησιμοποιεῖ εἰκόνα καὶ ἀλληγορία, παρμένη ἀπ' τὴν καθημερινὴ ποιμενικὴ ζωὴ. Τὰ ποιμνία στὴν Παλαιστίνη, ὅπως καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, καθ' ὅλη τὴν περίοδο πὸν δὲν ἔχει βροχές, διανυκτερεύουν ὄχι σὲ στεγασμένες, μὰ σὲ ὑπαίθριες μάντρες. Τὴν ἡμέρα ὁ κάθε βοσκὸς βόσκει τὸ ποιμνιὸ του χωριστά. Ἀλλὰ τὴ νύχτα πολλοὶ ποιμένες ὀδηγοῦν τὰ ποιμνιά τους σὲ κοινὲς τέτοιες μάντρες, περικλεισμένες μὲ τοίχους ἀπὸ ξερολίθι, πὸν ἔχουν στὸ πάνω μέρος ἀγκάθια. Ἡ μοναδικὴ εἴσοδος στὶς μάντρες αὐτὲς εἶναι κατὰ κανόνα καμωμένη ἀπὸ ξύλα. Ἐνας ἀπ' τοὺς ὑπηρέτες ἐκτελεῖ χρέη θυρωροῦ καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας ὀφείλει ν' ἀγρυπνῆ, γιὰ νὰ φυλάγῃ τὰ πρόβατα ἀπ' τοὺς ληστὲς καὶ τὰ ἄγρια ζῶα. Τὸ ἄλλο πρῶτ' οἱ ποιμένες εἰσέρχονται ἀπ' τὴν πόρτα στὴ μάντρα κι' ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς μὲ τὴ ξεχωριστὴ συνθηματικὴ λέξη ἢ τὸ ἰδιαίτερο σφύριγμα φωνάζει τὸ κριάρι, πὸν εἶναι μπροστάρης στὸ κοπάδι του, κι' αὐτὸ μαζὶ μὲ ὅλο τὸ ποιμνιὸ ἀκολουθεῖ τὸ βοσκό, πὸν προπορεύεται, γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὰ πρόβατά του στὸ λιβάδι τῆς βοσκῆς. Τὴν πόρτα μιᾶς τέτοιας ποιμενικῆς μάντρας ἔχει ἀκριβῶς ὑπ' ὄψη Του ὁ Κύριος, ὅταν λέγῃ «Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα». Καὶ τὸ λέγει αὐτὸ στὴν σημερινὴ εὐαγγελικὴ περικο-

πή δυὸ φορές. Τὴν πρώτη φορά τονίζει, πὼς εἶναι ἡ θύρα, πὸ ὁδηγεῖ τοὺς ποιμένες στὰ ποιμνιά τους. Τὴν δεύτερη φορά λέγει, ὅτι εἶναι ἡ θύρα, πὸ χρησιμεύει στὴν εἴσοδο καὶ ἔξοδο τῶν προβάτων.

Α΄.

Γιὰ ν' ἀρχίσωμε μὲ χρήση οχήματος «χιαστί» μὲ τὴν δεύτερη σημασία τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, ὁ Χριστὸς ὡς θύρα ἀποτελεῖ τὴν πλήρωση καὶ ἱκανοποίηση τῶν νοσταλγιῶν τόσο τοῦ ἑλληνιστικοῦ συγκρητισμοῦ, πὸ ἀναζητοῦσε τὶς πύλες τῆς ζωῆς, τοῦ φωτός, τῆς γνώσεως καὶ τῆς λυτρώσεως, ὅσον καὶ τοῦ μεταγενέστερου Ἰουδαϊσμοῦ, πὸ ἐπεδίωκε τὴν ἀπομάκρυνση ἀπ' τὶς πύλες, πὸ ὁδηγοῦν στὸ βασίλειο τοῦ ἄδη, τῆς φωτιᾶς, τῶν σεισμῶν, τοῦ χαλαζιοῦ καὶ κάθε θεομηνίας, καὶ τὴν ἀνακάλυψη τῆς θύρας, πὸ εἰσάγει στὸ παλάτι τοῦ «ἀνεωγότος» οὐρανοῦ, ὅπου βρίσκεται ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς εἰσάγει τὸ λευκοφορεμένο μὲ τὶς ἐσθῆτες τοῦ ἀγίου βαπτίσματος Χριστεπώνυμο ποιμνιο στὴν σωτηριώδη μάντρα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ὁδηγεῖ στὶς πηγές τοῦ «ζῶντος ὕδατος» καὶ «εἰς τόπον χλόης».

«Ἐγὼ εἶμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὐρήσει». Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Κυρίου συμβολίζουν ὅτι μπορεῖ νὰ χαρίσῃ ὁ Χριστὸς στοὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ τὴν ἐλευθερία τῶν κινήσεων τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν οἶκο τοῦ Πατέρα τους· τὴν ἀνάπαυση· τὸ αἶσθημα τῆς σιγουριᾶς καὶ τῆς ἀσφάλειας· τὴν ἐξασφάλιση σωτηριώδους ἀσύλου· τὴν ἱκανοποίηση τόσο τῆς ἀνάγκης γιὰ ἄφθονη καὶ θρεπτικὴ τροφή, ὅσο καὶ τῶν ἄλλων ὑπαρξιακῶν ἀναγκῶν· τὴν ἀπόλαυση τῆς θείας ἀμβροσίας καὶ τοῦ θείου νέκταρος στὴν ψυχοτρόφο τράπεζα τῆς Θείας Εὐχαριστίας· τὴν ἰσότητα καὶ συναδέλφωση, τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ κάθε φυλετικὴ καὶ κοινωνικὴ διάκριση, ἐκμετάλλευση καὶ ἀδικία· τὴν ἐπούλωση κάθε φυσικῆς καὶ πνευματικῆς πληγῆς. Ὁ «ἀρχιποιμν» (Α΄ Πέτρ. ε', 4) Κύ-

ριος λέγει πάντοτε μὲ τὸ στόμα τοῦ προφήτη Ἰεζεκιήλ: «Τὸ ἀπολωλὸς ζητήσω, καὶ τὸ πλανώμενον ἐπιστρέψω, καὶ τὸ συντετριμμένον καταδήσω, καὶ τὸ ἐκλείπον ἐνισχύσω καὶ τὸ ἰσχυρὸν φυλάξω» (Ἰεζ. λδ', 16).

Κάθε νοσταλγία, ποὺ ἐκφράζεται στὰ ἔργα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας· ὅ,τι ἐξύμνησαν οἱ μεγάλοι ποιητές· ὅ,τι ὀραματίσθηκαν οἱ μεγάλοι προφήτες μέσα στὶς θεόπνευστες σελίδες τους· ὅ,τι θεώρησαν ὡς στόχο τους οἱ μεγάλοι κοινωνικοὶ ἀναμορφωτὲς καὶ ἐπαναστάτες — ὅλα αὐτὰ εἶναι πραγματικότης μέσα στοὺς «καινοὺς οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν» (Β' Πέτρ. γ', 13· πρβλ. Ἀποκ. κα', 1), στὴν ὁποία εἰσάγει ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἐνεργοποιεῖ τὸν ποιοτικὰ νέο αἰῶνα ἀκόμη καὶ μέσα στὰ τοπικά, χρονικά καὶ ἱστορικά πλαίσια τοῦ παλαιοῦ.

Ἡ χρησιμοποιούμενη ἀπ' τὸν Κύριο ἔννοια τῆς «θύρας», ποὺ συνδέεται μὲ τὴν κατηγορία τοῦ τόπου, σημαίνει τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε οὐτοπισμῶ. Ὡς γνωστό, ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς παγκόσμιας βιβλιογραφίας καλύπτεται ἀπὸ ἔργα, ποὺ προβάλλουν τὴν οὐτοπία εἴτε ὡς θεωρητικὴ κατηγορία τῆς σκέψεως, εἴτε ὡς λογοτεχνικὴ καὶ μάλιστα μυθιστορηματικὴ βίωση διαφόρων μορφῶν τοῦ χαμένου παραδείσου, εἴτε ὡς τὸ τελικὸ τέρμα ἐπαναστατικῶν ἀλλαγῶν τῆς δομῆς τῶν οικονομικοκοινωνικῶν καὶ οικονομικοπολιτικῶν συνθηκῶν. Σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις πρόκειται γιὰ μοντέλα φανταστικῆς ιδεώδους κοινωνικῆς ὀργανώσεως, ἢ ὁποία δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς δυνατότητες, τὶς ὁποῖες παρέχει ἡ σφαῖρα τοῦ ἐνδοκοσμικοῦ ἀνθρωποκεντρισμοῦ.

Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις πρόκειται γιὰ οὐτοπία (οὐ + τόπος), δηλαδὴ γιὰ τὴν ἔλλειψη μέσα στὰ ἀνθρωποκεντρικὰ ἐνδοκοσμικὰ πλαίσια τοῦ κατάλληλου τόπου, ὅπου τὸ περιγραφόμενο ιδεῶδες γίνεται πραγματικότης. Ἀπ' τὴν «Πολιτεία» τοῦ Πλάτωνος ἢ τὴν Κοσμόπολη τῶν Στωϊκῶν ὡς τὸ νηοὶ τῆς Οὐτοπίας τοῦ Τόμας Μῶρ, ὅπου βασιλεῦει ὁ Οὐτοπος· ἀπ' τὴν Ἡλιούπολη τοῦ Καμπανέλα ὡς τὸ «ταξίδι στὴν

Ἰκαρία» καὶ τὴν «Ἰκαριανὴ κοινότητα» τοῦ Καμπέ· ἀπ' τὴν «Ὠκεανίδα» τοῦ Χάρινγκτον ὡς τὶς παραμυθένιες πολιτείες, πού ἀναφέρονται στὸ ἔργο «Τὰ ταξίδια τοῦ Γκιούλιβερ»· ἀπ' τὸ σύνθημα «ἐπιστροφή στὴ φύση» ὡς τὴν ἀναζήτηση τῆς ἀταξικῆς κοινωνίας καὶ τῆς αὐτοκαταργήσεως τοῦ Κράτους· ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς αἰσθητοποιήσεις τῆς οὐτοπικῆς διαθέσεως καὶ βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἕως τὶς διηγήσεις πολλῶν ἔργων ἐπιστημονικῆς φαντασίας ἐκφράζεται ἡ τάση πρὸς αὐθυπέμβαση τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς ὑπερπήδηση τῶν ὀριακῶν καταστάσεων τῆς ἀνθρώπινης υπάρξεως καὶ πρὸς ἀνακάλυψη τῆς μυστικῆς ἐκείνης πύλης, ἀπ' τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος θ' ἀντικρύσει καὶ μέσα στὶς ἐπίγειες συναρτήσεις τὸ γλυκοχάραγμα τῆς ὀγδόης ἡμέρας τῆς δημιουργίας.

Σ' αὐτὴ τὴν πανανθρώπινη νοσταλγία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία πάλλεται καὶ σκιρτᾷ μέσα στὶς διάφορες οὐτοπίες, ἀνταποκρίνονται ἀκριβῶς οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου «Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα». Οἱ λόγοι αὐτοὶ φανερώνουν τὴν ἔξοδο ἀπ' τὴν περιοχὴ τῆς οὐτοπίας καὶ τὴν εἴσοδο στὴν νέα ὄντολογικὴ πραγματικότητα, τὴν ὁποία ἀποκαλύπτει ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ἀποκάλυψη αὐτὴ γίνεται κατ' ἔξοχὴν μέσα στὴ λατρεία της, πού εἶναι ὁ φορεὺς τοῦ λυτρωτικοῦ της ἔργου καὶ ὀρθὰ χαρακτηρίσθηκε ὡς «ὁ οὐρανὸς πάνω στὴ γῆ».

Βέβαια γιὰ τοὺς ψευδορραλιστές, πού μυωπικὰ περιορίζουν τὸ ὄντως ὄν στα ὄρια τῶν πέντε αἰσθήσεων ἢ ἀλήθεια γιὰ τὸν Χριστὸ ὡς τὴ μυστικὴ θύρα, πού ὀδηγεῖ στὴν «καινὴν κτίσιν» φαίνεται ὡς ψευδαίσθηση ἢ χίμαιρα. Ἀντίθετα γιὰ ἐκείνους, πού διατηροῦν ὑγιᾶ τὰ πνευματικὰ τους αἰσθητήρια, ἡ ἀλήθεια αὐτὴ δὲν εἶναι οὐτοπία, μὰ θεμελιώνεται στὸ ὄντως ὄν τῆς θεανθρώπινης δομῆς τῆς πνευματικῆς μάντρας τῆς Ἐκκλησίας. Μέσα στὴν ἀτμόσφαιρά της ὁ Χριστὸς βοηθεῖ νὰ συνειδητοποιήσωμε, ὅτι καὶ τὸ πρὸ ἐλπιδοφόρο ἀνθρωποκεντρικὸ ἀνακαινιστικὸ καὶ προοδευτικὸ σύστημα ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ φέρῃ «καρπὸν ἑκατονταπλασίονα», ὅταν δὲν ἐφαρμόζεται ἀπὸ ἀναγεννημένους πνευματικὰ καὶ ὀλοκληρωμένους προ-

σωπικότητες. Κι' αὐτὲς οἱ σοβιετικὲς ταινίες «Τὸ πρῖμ» κι' «Ὁ πὸ καυτὸς μῆνας», ποὺ προβλήθηκαν τελευταῖα στὴν Ἀθήνα, ὁμολογοῦν, ὅτι δὲν φθάνει τὸ θεωρητικὸ οἰκονομικὸ σύστημα κι' ἡ ὀργάνωση τῶν παραγωγικῶν σχέσεων γιὰ τὴ βελτίωση τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, μὰ ἀπαιτοῦνται ἠθικὰ κριτήρια καὶ πνευματικὲς ἀρετές.

Ὁ Χριστὸς πάνω ἀπ' τὴς ὑπάρχουσες πραγματικότητες ἐκκολάπτει πλῆθος νέων δυνατοτήτων καὶ ὁδηγεῖ στὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση, ποὺ μόνον αὐτὴ μπορεῖ νὰ μεταμορφώσῃ τὴν οὐτοπία σὲ χαροποὶ ἐλπίδα καὶ νὰ ἀνακαινίσῃ ἀληθινὰ τὸν κόσμον.

Β'.

Γιὰ τὴν ἀνακαινίση αὐτὴ τοῦ κόσμου ὁ Χριστὸς ἐνεργεῖ στὶς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου ὄχι μόνον ἄμεσα μὲ τὴν ἀπ' εὐθείας ἐνέργεια τῆς Χάριτός Του, μὰ καὶ ἔμμεσα μὲ τὴ φωνή, τὸ παράδειγμα καὶ τὴν ἐνέργεια τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Γι' αὐτὸ στὸ σημερινὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα ὁ Κύριος διακηρύττει, πὼς δὲν εἶναι μόνον ἡ θύρα γιὰ τὰ πρόβατα, μὰ καὶ ἡ θύρα, ἀπ' τὴν ὁποία οἱ γνήσιοι ποιμένες εἰσέρχονται στὴ μάντρα, γιὰ νὰ πλησιάσουν, ἐλκύσουν καὶ κατευθύνουν τὰ πρόβατά τους.

Ὅποιος ἐργάτης τῆς Ἐκκλησίας δὲν προσπελάζει τὸ Χριστεπώνυμο ποίμνιο ἀπ' τὴ θύρα αὐτή· ὅποιος δὲν νοιώθει ζωντανὴ τὴν κλήση του ἀπ' Αὐτὸν τὸν Κύριον· ὅποιος δὲν ἔχει προσωπικὴ ζωντανὴ σχέση μὲ τὸν Χριστό, τοῦ Ὁποίου ἡ ζωὴ καὶ ἀπολυτρωτικὴ ἐνέργεια συνεχίζεται μυστικὰ στὴν λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸς — σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου — εἶναι «κλέπτης καὶ ληστής», μὲ ἄλλα λόγια σφετεριστής, Χριστέμπορος καὶ μοιάζει πρὸς τοὺς ψευτομεσίες ἢ πρὸς τοὺς Φαρισαίους, γιὰ τοὺς ὁποίους γίνεται λόγος στὴν ἀρχὴ τῆς σημερινῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς.

Οί λόγοι καὶ τὰ ἔργα κάθε διακόνου καὶ ἐργάτου τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ εἶναι ἡ διακήρυξη, πὼς «θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς» (Α΄ Κορ. γ', 11). Ὁ ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του ποιμὴν καὶ διάκονος τῆς Ἐκκλησίας παρουσιάζει τὸ Εὐαγγέλιο καθαρὸ, πλήρες, ἀνόθευτο. «Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύττομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, Κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν» (Β΄ Κορ. δ', 5).

Ἡ δύναμη, πὸ ἐμψυχώνει τὸ ἔργο κάθε ἐργάτη τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι τὸ κήρυγμα γιὰ τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ Ἀναστάντα καὶ ἡ διακήρυξη, πὼς μὲ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ εἰσηλθάν ἤδη στὸν κόσμον οἱ καινούργιες προσδευτικές δυνάμεις, πὸ θὰ μεταβάλουν τὶς πανανθρώπινες οὐτοπίες σὲ πραγματικότητες. Ὁ συγχρονισμὸς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ἔχει ὡς θεμέλιον, τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι «χθὲς καὶ σήμερον ὁ Αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας». Εἶναι ὁ παρὼν καὶ ὁ ἐρχόμενος. Ἡ ἐκ τῶν προτέρων θέα τῆς δόξας τοῦ Χριστοῦ, πὸ θὰ ἀποκαλυφθῆ στὶς ἔσχατες ἡμέρες μέσα στὴν καινούργια γῆ καὶ στοὺς νέους οὐρανοὺς, εἶναι δύναμη, πὸ γίνεται αἰσθητὴ μέσα στὸν κόσμον τοῦ παρόντος. Ἡ Χριστοκεντρικὴ ἐλπίδα ἐνεργοποιεῖται καρποφόρα καὶ ἐπαναστατικὰ μέσα στὶς ἐκάστοτε πολιτιστικὲς συναρτήσεις, ἐντάσσοντας κάθε προσδευτικὸ σχέδιον καὶ κάθε ὄραματισμὸ καὶ προγραμματισμὸ ὄχι μόνον μέσα στὸ σχετικὸ μέλλον, πὸ ἔχει ἀνοιχτὴ τὴν περαιτέρω δυνατότητα γιὰ ἕνα νέο μέλλον, μὰ καὶ μέσα στὸ ἀπόλυτον κ' ἀνυπέρβλητον μέλλον τῆς αἰωνιότητος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ γενεσιουργὸ αἴτιον ὅλης τῆς δυναμικῆς κάθε προφητικῆς δράσεως μέσα στὴν ἱστορία καὶ ἡ ὀργανικὴ ὁλότης, ἡ ὁποία μὲ τὴν ἐντελέχειά της ὡς ἐνιαῖον ρυθμιστικὸ κέντρο κατευθύνει τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς πνευματικοὺς ὁδηγούς τους νὰ ἀποβάλλουν τὴ ραθυμία καὶ μὲ συνεχῆ ἐγρήγορση ν' ἀποκρούουν τὶς σκοτεινὲς δυνάμεις τοῦ κακοῦ καὶ νὰ εἰσάγουν στὸν κόσμον τὴν ἀνώτερη ποιότητα τῆς καινούργιας ζωῆς, δηλαδὴ τὸ φῶς, τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία, τὴ δι-

καιοσύνη, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐλπιδοφόρα προσημονή τῆς τελειώσεως, πού θὰ ἔλθῃ μὲ τὴν ἐπάνοδο τοῦ δοξασιμένου Κυρίου.

* * *

Ἀγαπητοὶ φοιτητὲς τῆς Θεολογίας, ἐὰν σήμερὰ ἡ ἀνθρωπότης πάσχη ἀπὸ πλεῖστα δεινά, αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι καὶ πλεῖστοι ἀπ' τοὺς ποιμένες καὶ ἐργάτες τῆς Ἐκκλησίας ξέχασαν, πὼς ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ θύρα. Λοιπὸν ἄς ἐγκολπωθοῦμε βιωματικά τὴν ἀλήθεια αὐτὴ καὶ τώρα, πού βρισκόμαστε σ' ἓνα σταθμὸ τῆς ζωῆς μας, δηλαδή στὴ λήξη ἑνὸς ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, ἄς κάμωμε μιὰ αὐτοκριτική. Ἰδίως σήμερὰ μὲ ἀφορμὴ τῆ λειτουργικῆ αὐτῆ σύναξι ὁ καθένας ἀπὸ ἐμᾶς ἄς διερωτηθῆ: Ἐὰν γέ βλέπομε τὸν Χριστὸ ὡς τὴν μόνη εἴσοδο στὴν ὁποιαδήποτε συγκεκριμένη περιοχὴ τῆς ἀποστολῆς, πού θὰ ἔχωμε ἢ ἔχομε ὡς θεολόγοι ἢ μήπως νοιώθωμε, πὼς κατὰ κάποιον τρόπο ὑπάρχει κίνδυνος ν' ἀληθεύσουν καὶ γιὰ μᾶς οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου γιὰ τοὺς κλέπτες καὶ ληστὲς τοῦ ποιμνίου; Γιὰ ν' ἀποφύγωμε τὸ δεύτερο, πρέπει νὰ νοιώθωμε πάντοτε τὸν Χριστὸ ὡς τὴ θύρα τῆς ἐξόδου ἀπ' τὴν οὐτοπία καὶ τῆς εἰσόδου στὴν πραγματικότητα τῆς «καινότητος τῆς ζωῆς». Μόνον ἔτσι θ' ἀποφεύγωμε τὸν ἐσωτερικὸ διχασμὸ καὶ τὴν πνευματικὴ διάσπαση καὶ δὲν θὰ προσπαθοῦμε νὰ συμβιβάσωμε τ' ἀσυμβίβαστα. Λοιπὸν ἄς διώξωμε ἀπ' τὴ ψυχὴ μας κάθε ἀμφιταλάντευση καὶ ἄς κατανοήσωμε πὼς ἄριστα σχόλια στὸ «Ἐγὼ εἶμι ἡ θύρα» εἶναι ἀφ' ἑνὸς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν» (Ἰωάν. ιε', 5) καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ διακήρυξι τοῦ Ἀπ. Παύλου «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ...» (Φιλιπ. δ', 12).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀπὸ τὸ ἐορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ο ΤΗΡΩΝ

Ὁ Θεόδωρος ὁ Τήρων εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς δημοφιλεῖς ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὸν διέκριναν μεγάλα προτερήματα, εὐτολμία, θάρρος, ἀρετὴ καὶ διέπρεπε ὡς ρήτορας καὶ ἰκανὸς χειριστὴς τοῦ λόγου. Αὐτὸ τὸ γνῶρισμα φανερώνει περὶτρανα, ὅτι ἦταν λόγιος ἄνθρωπος, φυσικὰ μὲ τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς του.

Ἱστορικὰ στοιχεῖα.

Τὰ χρόνια τῆς σταδιοδρομίας του συμπίπτουν μὲ τὶς διαδοχικὲς βασιλείες τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων Μαξιμιανοῦ (286 - 305), Γαλερίου (305 - 311) καὶ Μαξιμίνου (307 - 313). Στὰ χρόνια τοῦ αὐτοκράτορα Μαξιμίνου καὶ συγκεκριμένα τὸ 312, κατὰ τὰ ἱστορικὰ δεδομένα, μαρτύρησε στὰ Χουμιαλὰ τῆς Ἀμάσειας τοῦ Πόντου.

Τὸ ὄνομα Τήρων πού χρησιμοποιεῖται σὰν ἐπίθετο καὶ διάκριση ἀπὸ ἄλλους Θεοδώρους (ὅπως Θεόδωρος ὁ Στρατηλάτης), σημαίνει στρατιώτης νεοσύλλεκτος. Ἡ λέξη «Τήρων» στοὺς βυζαντινοὺς φανέρωνε (ἀπὸ τὴ λατινικὴ λέξη *tiro*) τὸ νεοφερμένο, τὸν κληρωτὸ στρατιώτη. Ἀλλὰ στὸ ρωμαϊκὸ στρατὸ κάθε *tiro* ὑποβαλλόταν σὲ αὐστηρὲς στρατιωτικὲς ἀσκήσεις. Ἴσως νὰ ἴταν καὶ ἰδιαίτερα ἐπίλεκτο σῶμα, ὅπως σὲ μᾶς τὸ σῶμα «καταδρομῶν» ἢ κομάντος. Γιατὶ ἡ δοκιμασίᾳ τῶν *tiro* ἦταν καὶ σκληρὴ καὶ μακροχρόνια μ' ἐπικεφαλῆς τὸν ἐπιμελητὴ τῶν τηρώνων.

Οἱ Βυζαντινοὶ στὴν Κωνσταντινούπολη, ἰδιαίτερα πολὺ τιμοῦσαν τὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος. Ὁ Μαν. Γεδεών, βυζαντινὸς ἱστορικὸς στὸ περισπούδαστο σύγγραμμά του «Βυζαντινὸν ἐορτολόγιον» (Κων/πολις 1899 σελ. 17-18), ἀναφέρει ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θεοδώρου τουλάχιστον πέντε, μερικὰ μοναστήρια, ναοὺς. Γιὰ τὸν πρῶτο ναὸ μάλιστα γράφει, ὅτι «ἐν τοῖς Σφωρακίου ἦν καὶ ναός, οὐ μακρὰν τῆς ἁγίας Σοφίας, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος» (Μ. Γεδεών). Κτίσθηκε μετὰ τὸ

452 μ.Χ. καὶ ἀναφέρεται ὁ Σφωράκιος ὡς ὑπάτος τῆς Νέας Ρώμης (451 - 452) πρὸς τιμὴν τοῦ ὑπάτου, ὁ ὁποῖος ἰδιαίτερη εὐλάβεια εἶχε στὸν Ἅγιο.

Ὁ Ἅγιος μᾶς εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὸ σκληρὸ μαρτύριό του ποῦ ἐγίνε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μαξιμίνου, τοῦ γνωστοῦ ἀπάνθρωπου διώκτη τῶν χριστιανῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του († 312). Μᾶς εἶναι ἄγνωστα τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τοῦ ἁγίου κι ἄλλες πληροφορίες ἀπὸ τὴ νεανική του —πρὶν ἀπὸ τὴ στράτευση— ζωὴ. Δὲν ξέρομε ἐπίσης ἂν ἦταν ἐκ γενετῆς χριστιανός, ἢ ἂν προσηλυτίσθηκε κατὰ τὴν ἐφηβική του ἡλικία. Σ' ὅλα τὰ γνωστὰ σ' ἐμᾶς ἱστορικὰ στοιχεῖα εἶναι χριστιανὸς γενναῖος.

Ἡ στρατιωτικὴ του σταδιοδρομία.

Ἡ δράση του ἀρχίζει κατὰ κύριο λόγο ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ του ζωὴ. Στρατολογήθηκε νέος, γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του ποῦ βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεμονία τῆς Ρώμης ἀκόμα σ' αὐτὰ τὰ χρόνια. Ὁ Θεόδωρος διακρινόταν γιὰ τὸ ἀρρενωπὸ του παράστημα καὶ τὰ ἀδρὰ χαρακτηριστικὰ του. Τὸν ξεχώριζε ἡ γενναιοψυχία καὶ τὸ ριψοκίνδυνο. Ἦταν ζηλωτῆς κι ὑποδειγματικὸς στὴν πίστη του πρὸς τὸ Χριστό. Τὰ προσόντα του αὐτά, ἡ τόλμη, ἀνδρεία κι ἐτοιμότητά του, ξεχώριζαν καὶ γρήγορα προάγεται σὸ τάγμα τῶν Τηρώνων καὶ καταλαμβάνει θέση ἀξιωματικοῦ. Συνήθως τὸν Τήρωνα Θεόδωρο τὸν συναντοῦμε μὲ τὸν ὁμόνυμό του Θεόδωρο τὸν Στρατηλάτη (8 Φεβρ.) καὶ στὴν ἀγιογραφία οἱ Βυζαντινοὶ ἀγιογράφοι τοὺς παρουσιάζουν μαζί, μὲ στολὴ Ρωμαίου ἀξιωματικοῦ. Οἱ εἰκόνες μὲ ἄλογα εἶναι εἰκονογράφηση κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ δὲν εἶναι αὐθεντικὴ παράσταση.

Ἡ προαγωγή του στὰ ἀξιώματα δυσκόλευε περισσότερο τὴ χριστιανική του ιδιότητα. Γιατὶ οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἔδιναν μεγάλη σημασία στὶς θρησκευτικὲς εἰδωλολατρικὲς τοὺς γιορτές, μιὰ κι αὐτὸ ἦταν ἓνας τρόπος νὰ καλλιεργήσουν τὸν πατριωτισμὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ πλήθους. Συνύφαιναν στενὰ τὴν ἀφοσίωση στοὺς θεοὺς καὶ στοὺς βωμοὺς μὲ τὴν πιστότητα στὴν αὐτοκρατορία. Ἔτσι ἐξηγῆται γιατί ἔδειχναν τόση σκληρότητα στοὺς χριστιανούς.

Στὰ χρόνια τοῦτα πέφτουν κι οἱ ἄγριοι διωγμοί, μὲ φανατισμὸ κατὰ τῶν χριστιανῶν χωρὶς κανένα οἰκτο. Τοὺς θεωροῦσαν προδότες τῆς πατρίδας κι ἀρνητὲς τῶν ἐφε-

στίων θεῶν τους. Ἐνας τέτοιος διωγμὸς ἔξεσπᾶ καὶ στὴ Μικρὰ Ἀσία, ὅπου ὁ χριστιανισμὸς μ' ἄλματα διαδιδόταν. Ἦταν φυσικὸ γιὰ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων ἄρχει ἀπὸ τὴν Μικρασία καὶ προχώρησε κατὰ μῆκος τῶν παραλίων τοῦ Πόντου. Ἐπειδὴ ὀρισμένοι ἀδύνατοι χαρακτήρες ἦ καὶ νεοφώτιστοι καὶ ἀκατήχητοι ὅσο χρειαζόταν ἀκόμα, ὑποχωροῦσαν, μπροστὰ στὰ μαρτύρια, συχνὰ δοκίμαζαν αὐτὴ τὴ μέθοδο τῆς βίας σ' ὅλους. Οἱ γενναῖοι ὁμως καὶ καλὰ κατάρτισμένοι πιστοί, προτιμοῦσαν τὸ μαρτύριο.

Ὁ Θεόδωρος, ἀπὰ τὴ φύση του δυνατὸς καὶ μὲ θέληση ἄντρας δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ὑποχωρήσει στίς κάθε λογῆς ἠθικὲς ἢ σωματικὲς πιέσεις. Ἀγωνίσθηκε νὰ μείνει πιστὸς στὸν Κύριό του καὶ στοὺς κανόνες τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς μὲ συνέπεια καὶ ἀκρίβεια. Τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο Ζοῦσε ἦταν, κατὰ κανόνα, εἰδωλολατρικό. Ἡ ἀδικία, ἡ ἐκμετάλλευση, ἡ βία καὶ ἡ ἀκολασία τῆς νεολαίας, μὲ τὰ σαρκικὰ πάθη, ποὺ τὰ εἶχαν μάλιστα θεοποιήσει, ἦταν γιὰ τοὺς χριστιανοὺς δυσκολίες καὶ πρόκληση.

Φυγὴ συνετή.

Μ' ὅλα τοῦτα ὁ Θεόδωρος κρατοῦσε ψηλὰ τὴ λευκὴ σημαία τῆς χριστιανικῆς ἀγνότητος. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ προσευχὴ καὶ προσοχὴ μὴ τύχει καὶ παραβιάσει τὸ ἅγιο θεῖο θέλημα, ἦταν τὰ ἰσχυρὰ ὄπλα ποὺ τὸν κρατοῦσαν κοντὰ στὸ Θεό. Ὁ ἀγώνας γιὰ τὸν πιστὸ γίνεται τόσο σκληρὸς ἀνάλογα πρὸς τὴ γύρω του διαφθορά. Ἡ φαυλότητα τῆς κοινωνίας ἔρχεται νὰ παραβιάσει τίς πόρτες καὶ μάλιστα ὅταν ὁ ἀγώνας τοῦτος ἤδη ἀπ' τὴ φύση του εἶναι δύσκολος. Ἄλλὰ γιὰ πιστοὺς καὶ δυνατοὺς ἀνθρώπους σὰν τὸ Θεόδωρο, δὲν ὑπάρχει πειρασμὸς ποὺ θὰ τοὺς νικήσει. Ἡ νίκη ἀνήκει πάντα στοὺς χριστιανοὺς.

Ἄν καὶ ἡ ἀγνή ζωὴ, οἱ ποικίλες ἀρετὲς τοῦ Θεόδωρου ἢ καλοσύνη του συνδρασμένη μὲ τὴν εὐψυχία του προκαλοῦσαν τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμηση τοῦ ἁμεσου κύκλου του, δὲν ἤξερε κανένας τὰ φρονήματά του. Δὲν τὸν γνώριζαν ὡς χριστιανό. Ἴσως καὶ γιὰ λόγους σκοπιμότητος καὶ ἀπὸ φρόνηση ἔκρυβε τίς σκέψεις του. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸν ὑποψιάζονταν, γιὰ εἶχε τὰ γνωρίσματα τοῦ χριστιανοῦ.

Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο καὶ στίς μέρες οἱ εἰδωλόλατρες θὰ τιμοῦσαν τὴ μεγάλη γιορτὴ τῆς Ρέας, τῆς μητέρας τῶν θεῶν, στὸ ὄνομα τῆς ὁποίας ὑπῆρχε στὴν Ἀμάσεια μεγα-

λοπρεπής ναός. Οί βασικές γιορτές πρὸς τιμὴ τῆς Ρέας (ἢ Κυβέλης) λάβαιναν χώρα ἀπὸ τῆς 15-27 Μαρτίου. Καὶ ἔδιναν ἀφορμὴν καὶ εὐκαιρίαν σὲ βαρβαρότητες καὶ πράξεις ἀτιμίας. Θέλοντας ν' ἀπουσιάσει ἀπὸ τέτοιαις ἐκδηλώσεσι, ζήτησε προσωρινὴ ἄδεια καὶ πῆγε στὰ Εὐχάϊτα (Ζαφράμπολου,) τῆς Κασταμονῆς. Κατὰ τὸν 10ο αἰῶνα οἱ Βυζαντινοὶ τὰ Εὐχάϊτα, τὰ ὀνόμασαν Θεοδωρούπολη, γιατί, κατὰ μιὰ παράδοσιν, ἐκεῖ μαρτύρησε ὁ Θεόδωρος. Καὶ γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν Ἅγιον μετονόμασαν τὴν πόλιν τους. Δὲν εἶναι τελείως ἀβάσιμη ἡ ἐκδοχὴ αὐτή. Ἄλλωστε δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς Ἀμάσειας. Ἐκεῖ στὰ Εὐχάϊτα, ἀνάλαβε ἀπὸ κοινοῦ μὲ φίλους του νὰ ἐξοντώσει ἓνα τεράστιον φίδι - θηρίον, ποῦ ἦταν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῆς περιοχῆς. Πράγματι γλύτωσε τὸν τόπον ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θηρίου.

Ὁ πραιπόζιτος Βρίγκας.

Ὁ Θεόδωρος ἀφοῦ ἐξάντλησε τὴν ἄδειάν του ἐπιστρέφει καὶ πάλιν εἰς τὴν ἔδραν τῆς ὑπηρεσίας του, εἰς τὴν Ἀμάσειαν καὶ ἀναλαμβάνει τὰ καθήκοντα τοῦ Ρωμαίου ἀξιωματικοῦ. Ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος ἦταν ὁ Ρωμαῖος πραιπόζιτος (praepositus) Βρίγκας. Ὁ τίτλος, πραιπόζιτος σημαίνει: ἀρχιευνοῦχος τῶν ἀνακτόρων. Μεγάλον ἀξίωμα καὶ μὲ σημαντικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὰ ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ὁ Βρίγκας ἐκτιμοῦσε τὸν Θεόδωρον γιὰ τὰ σπάνια προσόντα του. Ἔτσι χάρηκε ξαναβλέποντας τὸ γενναῖον στρατιώτην. Ὅταν ὅμως ὑστερότερα πληροφορήθηκε, ὅτι ὁ Θεόδωρος εἶναι χριστιανός, ἡ λύπη του δὲν περιγραφόταν.

Ὁ Βρίγκας ἦταν ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς εὐπατρίδες τῆς Ρώμης. Εὐγενικὸς καὶ λεπτὸς ἄνθρωπος, καλλιεργημένος μὲ τὴν σοφίαν τῶν προγόνων του. Ἀλλὰ πίστευε καὶ αὐτὸς πῶς ἡ «αἵρεσις τῶν χριστιανῶν ἀποτελοῦσε μέγαν κίνδυνον γιὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ μέλλον τῆς αὐτοκρατορίας». Ἔτσι γιὰ νὰ προλάβει τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ὀπλιτῶν, καλεῖ κρυφὰ τὸν Θεόδωρον καὶ πληροφορεῖται ἀπὸ τὸ στόμα του, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς χριστιανός. Ἀναγκάζεται ὁ Βρίγκας νὰ πάρει μέτρα ἐναντίον του.

Κατὰ κακὴν σύμπτωσιν, ὕστερον ἀπὸ τῆς γιορτῆς ποῦ μεσολάβησαν ὁ ναὸς τῆς Κυβέλης (ἢ Ρέας) πυρπολεῖται ἀπὸ ἄγνωστους. Ποιός, ὅμως, θὰ μποροῦσε νὰ πείσει τὸ φανατισμένον ὄχλον, ὅτι δὲν ἦταν ὁ Θεόδωρος καὶ οἱ χριστιανοί, οἱ ἐμπρηστές!

Τὸ ἥρωικὸ τέλος.

Ὁ Βρίγκας γιὰ νὰ προλάβει ταραχές κι αὐτοδικίες, ἀναστάτωση καὶ χειρότερες καταστάσεις ποὺ προμηνύονταν, διατάζει τὴ σύλληψη τοῦ Θεόδωρου. Γνωρίζοντας ὅμως ἀπὸ τὰ πρὶν, πόσο ὑπερήφανος κι ἀνδρείος εἶναι καὶ γιὰ νὰ καθουχάσει τὸ μανιασμένον πλῆθος, προχωρεῖ στὴ θανάτωση μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ τὸ ἐξιλεώσει.

Τὰ βασανιστήρια ποὺ δοκίμασε ὁ καρτερικὸς μάρτυρας τῆς πίστεως κι ἥρωας ξεπερνοῦν κάθε θηριωδία. "Ἄλλωστε καὶ οἱ δῆμιοι ἤξεραν καλὰ τὴ δουλειὰ τους καὶ ἦταν γνήσιοι ἐκπρόσωποι τῶν ἀγριεμένων ὀπαδῶν τῆς θεᾶς τους Κυβέλης. Ἄλλὰ ὁ μεγαλομάρτυρας ἅγιος ὑπομένει ὅλη τὴ διαδικασία τῶν βασανιστηρίων γιὰ νὰ φθάσει στὸ ἥρωικὸ τέλος καὶ στὴ δοξασμένη ἀρχὴ τῆς νέας, τῆς αἰώνιας μακαριότητος.

Γαλήνια σὰ χριστιανὸς ποὺ ξέρει τὸ βαθύτερο νόημα αὐτοῦ τοῦ θανάτου, παραδίνει τὸ πνεῦμα του. Ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου του σημειώνεται ἢ 17 Φεβρουαρίου καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 312 ἢ 313 τὸ πολὺ. Ἡ Ἐκκλησία τὸν ἀγνὸν καὶ σώφρονα νέο, τὸ γενναῖο ὁμολογητὴ τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐμψυχωτὴ τῶν ὁμοπίστων ἀδελφῶν του, τέλος τὸν καρτερόψυχο ἥρωα τῆς πίστεως μας τοῦ ἀπονέμει τὸ μεγάλο παράσημο τοῦ μεγαλομάρτυρα κατατάσσοντάς τον ἀνάμεσα στὰ ἄξια καὶ τιμημένα τέκνα τῆς.

Ὁ χριστιανικὸς ὅμως κόσμος τιμᾷ τὴ μνήμη τοῦ ἁγίου τὴν πρώτη ἐβδομάδα τῆς Μ. Σαρακοστῆς καὶ τὸ πρῶτο Σάββατο, ὅποτε τιμῶνται κι οἱ ψυχές τῶν νεκρῶν, τὸ Ψυχασάββατο. Κατὰ ἀρχαία παράδοση ἡ συνήθεια αὐτὴ τῶν κολλύβων συνδυασμένη μὲ τὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Θεόδωρου ὀφείλεται στὸ ἐξῆς θαῦμα. Τὸ 362 ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτη, ὁ αὐτοκράτορας αὐτὸς θέλησε μὲ τροφές μολυσμένες μ' αἶμα εἰδώλων νὰ μολύνει τοὺς χριστιανοὺς κατὰ τὴν πρώτη ἐβδομάδα τῆς Μ. Σαρακοστῆς. Τότε παρουσιάζεται ὁ ἅγιος, στὸν ὕπνο τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐδόξειου καὶ τοῦ ἀποκαλύπτει τὸ σχέδιο. Παράλληλα ὑποδειχνει σὰν πρόχειρη τροφή τὸ βρασμένο σιτάρι. "Ἔτσι ὅλη τὴ βδομάδα πέρασαν οἱ πιστοὶ στὴν Πόλη μὲ κόλλυβα. Καὶ σκέφθηκαν νὰ ἐκδηλώσουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους τιμώντας ἀμέσως τὸ Σάββατο ἐκεῖνο τὴν ἡμέρα του. Αὐτὰ γιὰ τὴ μετάθεση τῆς ἡμέρας τῆς ἐορτῆς του.

† Ὁ Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Η ΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ*

2. Ἡ δύναμις τῆς ἠθικῆς πανοπλίας τοῦ Χριστιανοῦ.

Ὁ κλῆρος τοῦ Χριστιανοῦ καὶ τὸ μεγαλεῖον του εἶναι ὁ ἀγών. Ἀγών ὑπὲρ τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων ἀρετῶν, αἵτινες ἐκφράζουν τὸ πλήρες νόημα τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Σωτῆρος καὶ ἀγών κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, αἵτινες συνειργάσθησαν διὰ τὴν ἐπίδυσον καταδίκην τοῦ Ἀναμαρτήτου. Εἴτε ὑπὸ τὴν μίαν, εἴτε ὑπὸ τὴν ἄλλην ἐποψιν, εἴτε ὑπ' ἀμφοτέρας ὁμοῦ, ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου διαγράφει τὴν ἐν τῷ κόσμῳ πορείαν τοῦ Χριστιανοῦ. Ἄλλ' ὁ σταυρὸς, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ὑψοῦται ὡς σύμβολον ἐνδὸς φρικτοῦ μαρτυρίου, εἶναι ἐκ παραλλήλου καὶ παραμένει τὸ αἰώνιον καὶ ἀκατάλυτον σύμβολον τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας τοῦ Ἐνδὸς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πολλῶν γὰ ἐκπέμπη εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὰ πλέον ἐλπιδοφόρα μηνύματα, γὰ ὀπλίξῃ δὲ μὲ τεραστίαν ἠθικὴν δύναμιν τοὺς στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Εἶναι δὲ ἀκατάλυτος ἡ δύναμις τοῦ Σταυροῦ, διότι δὲν εἶναι ἐξ ἀνθρώπων. Ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ κατενικήθη ἡ ἁμαρτία καὶ κατεπόθη ὁ θάνατος. Ὁ Χριστιανὸς ἀναγνωρίζει εἰς τὴν ὁδὸν διὰ μέσου τοῦ μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ ἐν ὑπέρτατον νόημα, ἐκ τοῦ ὁποῦ προσδοκᾷ Φῶς, χάριν καὶ ἀναγέννησιν. Διὰ τοῦτο, ὄχι μόνον εἶναι ἔτοιμος γὰ ὑπομένη οἰανδήποτε θλίψιν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ, χάρις εἰς τὴν πίστιν του καὶ τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπην του, αἰσθάνεται τὸν ζυγὸν τοῦ κόσμου, τὸν σταυρὸν του, ἐλαφρύτερον. Ἀντὶ δὲ γὰ καταβάλλεται ἐκ τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν θλίψεων, ἀντιθέτως ἐνισχύεται, καθ' ὅσον πιστεύει ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχει, ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆ, ὑπὲρ Χριστοῦ ἀποθνήσκει. Διὰ τὸν Χριστιανὸν μία μόνον ὁδὸς σωτηρίας ὑπάρχει· ἡ ἀποδοχὴ τῆς ὁδύνης τοῦ Σταυροῦ, τὸν ὁποῖον ἕκαστος ἀνθρώπος ὀφείλει γὰ βαστάξῃ, ἀκολουθῶν τὸν Ἐσταυρωμένον. «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι» (Ματθ. ιστ', 24). Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ σταυροῦ. Καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δίδει μεγαλυτέρας διαστάσεις καὶ βάθος καὶ ὕψος καὶ ὠραιότητα εἰς τὴν ἀντίληψιν ταύτην, εἶναι ὅτι ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει καὶ δέχεται γὰ βαστάσῃ ὄχι μόνον τὸν ἰδικόν του σταυρὸν,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 306 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

ἀλλὰ καὶ τὸν σταυρὸν τῶν ἄλλων, τοῦ πλησίον του, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς ὁ πλησίον του εἶναι δεδηλωμένος ἐχθρὸς του. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην θρησκείαν θὰ εὔρη τις τοιαύτην θεώρησιν τῶν ἐγκοσμίων καὶ τοιαύτην ἐνατένισιν τῶν σχέσεών μας πρὸς τὸν πλησίον. Δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, ὅστις μᾶς ἀνταποδίδει ταύτην. «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. ε', 44-46).

Συνεπῶς ἡ στάσις τοῦ Χριστιανοῦ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τούτου ἐν τῇ κόσμῳ δὲν προσδιορίζεται ἐκ τῆς στάσεως καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ὁ Χριστιανὸς δὲν ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ μισῇ αὐτὸν ὁ κόσμος. Ἐχει ἴδιον κόσμον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῆ καὶ ἔχει ἴδιον ἠθικὸν Νόμον ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ὁποίου κινεῖται. Δὲν πράττει τὸ καλὸν διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ διότι τοῦτο εἶναι εὐάρεστον τῇ Θεῷ. Ἡ ἀγαθοεργία του, ἡ ἐλεημοσύνη του, ἡ θυσία του πρὸς τοὺς πάσχοντας δὲν ζητεῖ, δὲν προσδοκᾷ ἀνταπόδοσιν ὑπὸ τοῦ εὐεργετηθέντος, ἀλλὰ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀντιμισθίαν εἰς δωρεὰς πνευματικᾶς. Τὸ ἠθικὸν ἰδεῶδες εἶναι νὰ κατανικήσῃ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του καί, ἀφοῦ λυτρωθῇ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων, νὰ γνωρίσῃ τὴν ποθητὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν, ἐκείνην τὴν ὁποίαν μᾶς χαρίζει ἡ οἰκείωσις τοῦ πνεύματος τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ ἐλευθερία, ἐκεῖ καὶ ἡ χάρις.

Ἀκριβῶς εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ δύναμις τῆς ἠθικῆς πανοπλίας τοῦ Χριστιανοῦ, διότι καθιστᾷ τούτον μίαν ἐλευθέραν προσωπικότητα, ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ὁποίας ἔχει ἐκμηδενισθῆ πλήρως ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία, τὸ μῖσος καὶ τὸ ψεῦδος, ἐπικρατεῖ δὲ ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς, καὶ ἡ ἀγάπη, ταῦτα δὲ πάντα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἡ δύναμις δὲ αὕτη εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐνίσχυσε τοὺς Χριστιανούς κατὰ τὰς φρικτὰς περιόδους τῶν διωγμῶν καὶ ὕψωσε τρόπαια θριάμβου κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἡ δύναμις ἡ νικήσασα τὸν κόσμον.

3. Οἱ κίνδυνοὶ καὶ ὁ τελικὸς θρίαμβος τῆς στρατείας.

Ὅταν ὁ Κύριος ἀπέστειλε τοὺς μαθητάς του διὰ τὸ ἀποστολικὸν ἔργον των, ἦτοι τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου ἀνὰ τὸν

κόσμον, δὲν ἀπέφυγε νὰ προαγγείλῃ εἰς αὐτοὺς καὶ μάλιστα ἰδιαιτέρως ὑπεγράμμισε τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους οὗτοι θ' ἀντιμετωπίσουν, κατὰ τὴν διάδοσιν τοῦ θείου λόγου. «Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσω γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσωσιν ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ Βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. . . καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου» (Ματθ. ι', 16-22). Μολονότι ὅμως τόσοσ δυσχερῆ καὶ τόσοσ ἐπικίνδυνον διέγραφε τὴν ἀποστολικὴν πορείαν ὁ Κύριος, ἀπέκλεισε ρητῶσ τὴν λήψιν οἰουδήποτε προστατευτικοῦ μέσου διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆσ ζωῆσ των, ἢ τὴν ἀνάλογον προετοιμασίαν εἰς εἶδη ἐπενδύσεωσ καὶ διατροφῆσ ἀκόμη· «μηδὲν αἶρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ράβδον μήτε πήραν μήτε ἄρτον μήτε ἀργύριον μήτε ἀνά δύο χιτῶνας ἔχειν» (Λουκ. θ', 3).

Διὰ τὴν κατ' ἀνθρώπον ἀντίληψιν εἶναι ἀδιανόητον καὶ θεωρεῖται ὡσ ἀσύνητος ἐνέργεια νὰ ἐκτεθῆ τις εἰς βέβαιον κίνδυνον ἢ εἰς ἐπαπειλουμένησ στερήσεῖσ, χωρὶσ νὰ λάβῃ ἐκ τῶν προτέρων στοιχειώδη τοῦλάχιστον μέτρα ἀμύνης καὶ προνοίας διὰ τὴν ἰδίαν του ὑπαρξιν. Καὶ τοῦτο συμβαίνει, διότι ἀποδίδομεν μεγάλην καὶ πρωταρχικὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ ἀποφεύγομεν τὸν φυσικὸν πόνον καὶ τὰσ στερήσεῖσ ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο νὰ προκαλέσουν εἰς ἡμᾶσ ἐνδεχομένωσ τὸν θάνατον. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἀντικατοπτρίζει ἀκριθῶσ τὴν παθολογικὴν ἀγάπην πρὸσ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μας, πρὸσ τὴν ζωὴν μας, τὴν ὁποῖαν φροντίζομεν νὰ παρατείνωμεν ὅσον εἶναι δυνατόν καὶ χάριν τῆσ ὁποίας θυσιάζομεν καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν μας. Ἐναντίον τῆσ ἀντιλήψεωσ αὐτῆσ ὁ Χριστὸσ ἠγωνίσθη καὶ ἐθυσιάσθη, διὰ νὰ μᾶσ διδάξῃ ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δέον νὰ προσέχωμεν καὶ νὰ προσταπίζομεν πάσῃ θυσίᾳ, δὲν εἶναι τὸ φθαρτὸν σκῆνωμά μας, ἀλλ' ἢ ἀθάνατος ψυχὴ μας. Διὰ τοῦτο καί, συμπληρῶν τὰσ πρὸσ τοὺσ μαθητὰσ ὁδηγίας Του, ἐν ὄφει τῆσ ἀποστολικῆσ στρατείας του, προσθέτει· «καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν· φοβήθητι δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ» (Ματθ. ι', 28).

Συνεπῶσ καὶ ἡμεῖσ, οἵτινες ἠξιώθημεν τῆσ κλήσεωσ καὶ τῆσ χάριτοσ νὰ λογιζώμεθα στρατιῶται τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆσ στρατευομένησ ἐπὶ γῆσ Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἄσ μὴ θεωροῦμεθα καὶ ἄσ μὴ ταράσσεται ἡμῶν ἡ καρδιά, μὴ δὲ δειλιάτω, διότι κινούμεθα καὶ ζῶμεν ὡσ πρόβατα ἐν τῷ μέσῳ λύκων. Γνω-

ρίζομεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπληθύνθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν καὶ αἱ μεθοδεῖαι τοῦ ἀντιδίκου πολλοὺς ἀδελφοὺς παρέσυραν εἰς τὴν πλάνην καὶ τὴν ἀπώλειαν. Δὲν θὰ σπεύσωμεν ἡμεῖς νὰ ἀναζητήσωμεν ὅπλα ἀπὸ τὸ ἴδιον ὄπλοστάσιον, ἐκ τοῦ ὁποίου προμηθεύονται ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δύνανται ἴσως διὰ τῶν ὄπλων τῶν νὰ ἀποκτείνουσι τὸ σῶμα ἡμῶν. Βεβαίως ἡμεῖς ἀποδίδομεν τὴν ἐμπρέπουσαν ἀξίαν, τὴν σύμφωνον πρὸς τὴν Ἁγ. Γραφήν, εἰς τὸ ἐπίγειον σκῆνωμά μας, καθ' ὅσον γνωρίζομεν ὅτι «ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκῆνους καταλυθῇ, οἰκοδομηὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν ταῖς οὐρανοῖς» (Β' Κορ. ε', 1).

Ὡς τελικὸς σκοπὸς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πολιτείας ἡμῶν τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων προβάλλει ἡ κατὰ τὰς ἠθικὰς ἐπιταγὰς τοῦ Εὐαγγελίου ἀνακαίνισις καὶ τελειωσις ἡμῶν, ὡς τὴν ἠθέλησεν ὁ Κύριος· «Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡσπερ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειος ἐστίν. (Ματθ. ε', 48). Τοῦτο ἀποτελεῖ κανὼνα θείου διὰ πάντα Χριστιανόν, διότι συνοφίξει τὴν ἀποκάλυψιν τῆς θείας ζωῆς. Εἰς ταύτην καὶ μόνην σκοποῦντες, ἄς μὴ ἐμπλεκώμεθα εἰς τὰς μερίμνας καὶ ὑποθέσεις τοῦ κόσμου τούτου, ἐφ' ὅσον λογιζώμεθα στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ βαστάσωμεν μέχρι τέλους τὰς βασάνους τῆς στρατείας, ἵνα εἰς τὸν Χριστὸν καὶ οὐχὶ εἰς τὸν κόσμον ἀρέσωμεν, ὡς συνιστᾷ καὶ ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὸν Τιμόθεον· «Σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ θείου πραγματείας, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ» (Β' Τιμ. 6', 4). Στῶμεν ἀγρυπνοῦντες ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων, προσέχοντες, «ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ὃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν» (Β' Ἰωάν. 8) καὶ νὰ εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι θὰ συντρίψωμεν τὰς δυνάμεις τοῦ σκότους, διότι «τὰ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθάρσεις ὀχυρωμάτων» (Β' Κορ. 1', 4).

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΝΙΠΤΗΡ

Ὁ ἐξομολόγος πνευματικὸς πατὴρ ἀσκεῖ τὸ πλεόν οὐσιῶδες ἀλλὰ καὶ καρποφόρον ποιμαντικὸν ἔργον. Διότι διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱ. Ἐξομολογήσεως, ὡς διδάσκει ἡ Ἐκκλησία μας, ὁ χριστιανὸς ἀναγεννᾶται πνευματικῶς. Ἀναθαπτίζεται εἰς τὴν κολυμβήθραν τῆς Θείας Χάριτος καὶ ἀναλαμβάνει νέας δυνάμεις διὰ τὴν καρποφόρον συνέχισιν τῆς πνευματικῆς του ζωῆς. Ὡς δὲ τονίζεται ἐκάστοτε, ἡ ὀρθὴ καὶ κατὰ πάντα κανονικὴ τέλεισις τοῦ ἱεροῦ τούτου μυστηρίου ἀποτελεῖ δύσκολον καὶ ἐπομένως κοπιῶδες ἔργον. Οἱ ἐξομολόγοι πνευματικοί, πὺθ γνωρίζουν νὰ ἐκτελοῦν τὸ ἔργον τους «μετ' ἐπιστήμη» (Ἱερ. 3, 15), καταβάλλουν μεγάλας πνευματικὰς δυνάμεις καὶ μεγάλους κόπους.

Ἄλλ' ὁ ἐξομολόγος πνευματικὸς δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι δὲν κοπιᾶζει μόνον κατὰ τὴν τέλεισιν τοῦ μυστηρίου τῆς ἱ. Ἐξομολογήσεως ἀλλ' ὅτι ἐπίσης διατρέχει ὠρισμένους κινδύνους! Ἴσως δὲ ἓνας ἐκ τῶν μεγαλυτέρων κινδύνων, εἰς τὸν ὅποιον ἄλλωστε ὑπόκειται γενικῶς ὁ ποιμὴν, εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ μόλυνσις! Μὲ τὸν ἐξομολόγον συμβαίνει ἴσως, ὅτι καὶ μὲ τὸν ἱατρόν, πὺθ ἀσχολεῖται μὲ τὴν θεραπείαν λοιμωδῶν νόσων. Ἡ ἀπειλὴ τῆς προσβολῆς ἐκ τῆς θεραπευομένης νόσου εἶναι συνήθως πλεόν ἢ πιθανή, παρὰ τὰ λαμβανόμενα προστατευτικὰ μέτρα!

Κατὰ τὸν Ὅσιον Νεῖλον τὸν ἀσκητὴν, ὁ ἐξομολόγος πρέπει «καὶ τὰ βάρη καὶ τὸν ρύπον φέρειν τῶν ἐλαττόνων», ἀλλὰ «ἔως ὅτε ἀκίνδυνον ἔστι τὸ φέρειν». Βεβαίως δὲν ἀγνοεῖ κανεὶς, ὅτι «εἰ μέλλοι (ὁ ἐξομολόγος) καθαρὰς ἐργάζεσθαι τὰς πράξεις τῶν προσιόντων, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν τινος παραπολαῦσαι ρύπου· ἐπεὶ καὶ ὁ νιπτὴρ καθαίρων τὰς τῶν νιπτομένων χεῖρας, αὐτὸς δέχεται τὸν ἐκείνων ρύπον· τὸν γὰρ περὶ παθῶν διαλεγόμενον καὶ ἐτέρους τῶν τοιούτων ἀποσμήχοντα κηλίδων, οὐκ ἔστιν ἀμόλυντον παρελθεῖν»¹. Ὁ Ἐξομολόγος, ἐργαζόμενος τὴν πνευματικὴν κάθαρσιν τοῦ πνευματικοῦ του τέκνου, δέχεται τὸν ρύπον τῶν καθαιρομένων κηλίδων

1. Φιλοκαλ. Α' τόμ., σελ. 207.

ὅπως ἀκριβῶς ὁ νικτῆρ τὸν ρύπον τῶν λουομένων. Αὐτὴ λοιπὸν ἢ ἐπαφὴ τοῦ ἐξομολόγου μὲ τὸν ρύπον τοῦ ἐξομολογουμένου, κατὰ τὸν ὅσιον πατέρα, πρέπει νὰ εἶναι ἐκ μέρους τοῦ ἀνεκτῆ ἕως ὅτου εἶναι ἀκίνδυνη. Ἡ ἄλλως τὴν ἐπαφὴν αὐτὴν πρέπει οὗτος νὰ γνωρίζῃ νὰ καθιστᾷ ἀκίνδυνη.

Ἴσως ἐνταῦθα θ' ἀντέλεγε κανεὶς, ὅτι, ἐπειδὴ ἀκριβῶς πρόκειται περὶ μυστηρίου, ὁ πνευματικὸς προστατεύεται ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἕνας τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς εἶναι ὅπωςδῆποτε θάσιμος, δὲν πρέπει νὰ λησμονῆ κανεὶς, ὅτι ὁ πνευματικὸς ἔχει ἐν προκειμένῳ τὴν προσωπικὴν του εὐθύνην. Ἡ προστασία τοῦ Θεοῦ παρέχεται πάντοτε ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐγγρηγόρσεως τοῦ πνευματικοῦ.

Εἶναι ἐπομένως ἀπαραίτητον, μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου, νὰ κάμῃ ὁ πνευματικὸς ὅ,τι καὶ κάθε ἄλλος ἐργαζόμενος, ποὺ καθαρίζεται καὶ λούεται διὰ νὰ ἀποβάλλῃ τὸν ρύπον τοῦ σώματος. Ὁ Ὅσιος Νεῖλος ὑπογραμμίζει, ὅτι αἱ ἐξαγορεύσεις τοῦ ἁμαρτωλοῦ μαινοῦν τὸν νοῦν καὶ προξενοῦν ὠρισμένην θόλωσιν εἰς αὐτόν. Τὸ γεγονός τοῦτο, θεωρούμενον ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀσυνειδήτου, παρέχει πράγματι μίαν εἰκόνα τοῦ κινδύνου ποὺ διατρέχει ὁ ἐξομολόγος. Ἐὰν δὲν ἀποτινάξῃ διὰ μιᾶς δυναμικῆς αὐτογνωσίας καὶ πολλῆς προσευχῆς τὸν ἐπὶ τῆς μνήμης καὶ τοῦ νοῦ του ἐπικαθίσαντα ρύπον, φιλοξενεῖ πλέον ἐντὸς του ὑπόουλος ἐχθρούς. Ἡ ἀπώθησις τοῦ ρύπου δὲν ἀποτελεῖ πάντοτε τὴν καλύτεραν ἀντιμετώπισιν τοῦ κινδύνου ποὺ διατρέχει ὁ πνευματικὸς.

Ὁφείλει οὗτος, ἰδίως εἰς τὰς περιπτώσεις ποὺ ἐδίωσεν κατὰ τὴν «ἀκρόασιν» τοῦ ρύπου ἐν εἶδος «συγκινήσεως», νὰ ἐρευνήσῃ τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον διὰ νὰ πεισθῇ, ὅτι δὲν ἐνεδρεύουν ἐντὸς τοῦ «ἀναρχικοῦ» λογισμοῦ ἢ «ἀντιδραστικῶς» βιώματα! Τὸ σκότος τοῦ ἀσυνειδήτου προσφέρει συνήθως προστατευτικὴν φιλοξενίαν εἰς παρομοίας ἀρνητικὰς ψυχικὰς δυνάμεις καὶ καταστάσεις! Διὰ τοῦτο χρειάζεται πλούσιον καὶ ἰσχυρὸν τὸ φῶς τῆς αὐτογνωσίας. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ αὐτογνωσία αὐτὴ ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς θείας Χάριτος, τότε ἀσφαλῶς ὁ νικτῆρ καθαίρεται πλήρως καὶ ἀπολύμπει! Τότε ὁ κίνδυνος ἐξέλπει!

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΧΙΛΙΑΣΜΟΥ*

ΣΤ'. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΩΝ ΜΑΣ

α) Ὁ κληρικός εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα ἄνθρωπος προσευχῆς. Ξέρει καλά πὸς ἡ ἱεραποστολική του προσπάθεια καρποφορεῖ ὅταν ποτίζεται ὄχι μόνο μὲ ἰδρώτα ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ μὲ δάκρυα προσευχῆς. Γι' αὐτὸ τοποθετεῖ κάθε ἐνέργειά του, κάθε λόγο του, κάθε σκέψι του, κάτω ἀπὸ τὴ θεϊκὴ χάρι καὶ εὐλογία. Ἔτσι διατηρεῖ ἀκμαῖο τὸ ἀγωνιστικὸ του φρόνημα, ξεπερνᾷ τίς δυσκολίες, παραμερίζει τὰ ἐμπόδια, στέκεται ὄρθιος, ὅταν ὅλα γύρω του καταρρέουν, καὶ προχωρεῖ ἀπτόητος καὶ υπερήφανος πρὸς τὸ στόχο του.

Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰωάν. ιε' 5), ἀναφέρεται σὲ κάθε ἀνθρώπινη προσπάθεια, ἰδιαίτερα ὅμως στὸ ἔργο τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ προσευχὴ κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ στὸν ἀγώνα μας καὶ μᾶς μεταγγίζει τόση δύναμι, ὥστε σὲ κάθε φάσι του νὰ ζοῦμε τὴ θριαμβευτικὴ διακήρυξι τοῦ Ἀποστόλου: «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με Χριστῷ» (Φιλιπ. δ' 13).

β) Ὅσο δυσκολώτερο εἶναι ἓνα ἔργο, τόσο περισσότερη προσευχὴ χρειάζεται. Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν ἐχθρῶν τῆς Πίστεως εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα ἔργα τῆς ἀποστολῆς μας. Χρειάζεται, λοιπόν, προσευχὴ φλογερὴ καὶ ἀδιάλειπτη. Χωρὶς προσευχὴ δὲν ὑπάρχει πνευματικὴ ζωὴ, οὔτε ὀρθὴ κατανόησις τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν, οὔτε γόνιμη σπορὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ προσευχὴ εἶναι ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τοῦ κηρύγματος. Δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ μιλοῦμε συχνὰ στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὸ Θεό. Χρειάζεται καὶ νὰ μιλοῦμε ἀκατάπαυστα στὸ Θεὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ξένος συγγραφεὺς γράφει χαρακτηριστικά: «Ποτὲ δὲν θὰ μιλήση κανεὶς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 79 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

σωστά και επιτυχημένα στους ανθρώπους για το Θεό, ἄν δὲν μάθη νὰ μιᾷ πρῶτα στὸ Θεὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους». Καὶ σὲ ἄλλο σημείο τονίζει: «Ἱερωσύνη χωρὶς προσευχὴ δὲν θὰ καταστή ποτὲ ἱκανὴ νὰ διδάξῃ ἀποτελεσματικὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ»⁴.

Θὰ προσευχηθοῦμε, λοιπόν, γιὰ νὰ στηριχθοῦν οἱ χριστιανοὶ μας στὴν Πίστι, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Ἀλήθεια ὅσοι πλανήθηκαν. Θὰ προσευχηθοῦμε, ὥστε οἱ ἐνέργειές μας σὲ κάθε περίπτωσι νὰ εἶναι σωστὲς καὶ ὁ λόγος μας νὰ καρποφορῇ στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων. Θὰ προσευχηθοῦμε, γιὰ νὰ μᾶς προστατεύῃ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ἠθικὲς πτώσεις καὶ σκάνδαλα, ποὺ ὀδηγοῦν στὴν ἀπώλεια ψυχῆς «Ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανε» (Ρωμ. ιδ' 15). Κάθε κίνησίς μας, κάθε παλμὸς τῆς καρδιάς μας, κάθε ἀνάσα μας, πρέπει νὰ ἀναδίδῃ ἄρωμα προσευχῆς.

Κάποτε ἓνας νεοχειροτόνητος ἱερεὺς, φεύγοντας γιὰ τὴν ἐνορία του, ρώτησε ἓνα γέροντα καὶ εὐσεβῆ συνάδελφό του τί ἔπρεπε νὰ κάνῃ γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ σὴ μεγάλη ἀποστολὴ ποὺ ἀναλάμβανε. Καὶ ὁ σοφὸς γέροντας τοῦ ἀπάντησε:

— Νὰ ἀφιερώνῃς, παιδί μου, μισὴ ὥρα τὴν ἡμέρα γιὰ νὰ ἀκοῦς τὸ Θεό, μελετώντας τὸ λόγο Του. Μιστὴ ὥρα γιὰ νὰ μιᾷς στοὺς ἐνορίτες σου γιὰ τὸ Θεό. Καὶ ἄλλῃ μιστὴ γιὰ νὰ μιᾷς στὸ Θεὸ γιὰ τοὺς ἐνορίτες σου. Ἔτσι θὰ ἐπιτύχῃς.

Πόσες, ἀλήθεια, ἐπιτυχίες θὰ κατακτούσαμε «πρὸς δόξαν Θεοῦ» ἂν κάναμε κι' ἐμεῖς τὸ ἴδιο...

γ) Ἡ προσευχὴ τοῦ κληρικοῦ, ὄχι μόνο σὴ διάρκεια τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καὶ Μυστηρίων, ἀλλὰ καὶ «κατ' ἴδιαν», δὲν πρέπει ποτὲ νὰ εἶναι τυπικὴ. Πρέπει νὰ εἶναι ζωντανή, πύρινη, σὰν ἐκεῖνη τοῦ προφήτη Ἡλία, γιὰ τὴν ὁποία γράφει ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος: «Ἡλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθῆς ἡμῖν, καὶ προσευχῆ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ· καὶ

4. E. M. Bounds, Δύναμις διὰ τῆς προσευχῆς, ἔκδοσις «Ἀστέρως» Β', σ. 79, Ἀθήναι 1955.

πάλιν προσήύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς» (Ίακ. ε' 17). Ἡ ἱερατικὴ προσευχὴ πρέπει νὰ προκαλῆ σεισμὸ μὲ τὴ φλόγα τῆς, ὅπως ἡ προσευχὴ τῶν πρώτων Χριστιανῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους λέει ὁ Λουκᾶς ὅτι «δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι» (Πράξ. δ' 31). Μιὰ τέτοια προσευχὴ μπορεῖ νὰ κἀνὴ θάύματα.

Ἄς τὸ νοιώσωμε βαθεῖα ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ μεγαλύτερη δύνάμις μας καὶ πρέπει νὰ ἀποτελῆ τὴ συνισταμένη ὅλης μας τῆς ἀγάπης γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μᾶς ἐπιστεύθηκε ὁ Θεὸς καὶ τὴν ἔκφρασι ὅλης τῆς ἀγωνίας, τοῦ πόθου, τῆς λαχτάρας μας γιὰ τὴ σωτηρία τους. Διηγοῦνται ὅτι ἕνας μεγάλος ἀσκητῆς, ὁ ἀββᾶς Βαρσανούφριος, προσευχόταν στὸ Θεὸ γιὰ τὰ πνευματικὰ παιδιά του μὲ τοῦτα τὰ συγκλονιστικὰ λόγια: «Κύριε, ἔλεγε, εἰ συνεισάγαγέ μοι τὰ τέκνα μου ἐν τῇ Βασιλείᾳ Σου, εἰ κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ βίβλου ζωῆς»!

Εἶναι πραγματικὰ δυσβάστακτα τὰ λόγια τοῦτα. Δείχνουν τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης μας γιὰ τὶς ψυχὰς ποὺ κρέμονται ἀπὸ τὸ λαιμὸ μας καὶ κρύβουν στὸ βάθος τους μιὰ μεγάλη ἀλήθεια. Ὅτι, δηλαδή, ἡ προσωπικὴ σωτηρία τοῦ ποιμένου δὲν ἔχει νόημα χωρὶς τὴ σωτηρία τῶν λογικῶν προβάτων ποὺ ποιμαίνει.

Ἄραγε ἔχομε συναίσθησι αὐτῆς τῆς εὐθύνης καὶ νοιώθομε τὴν ἴδια ἀγωνία κάθε φορὰ ποὺ ὑψώνομε τὰ χέρια μας καὶ τὶς καρδιές μας σὲ προσευχὴ γιὰ τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ;

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Μὲ ὅσα εἶπαμε στὶς σελίδες ποὺ προηγήθηκαν δὲν ἔχομε τὴν ἐντύπωσι ὅτι ἐξαντλήσαμε ἕνα θέμα τόσο μεγάλο, ὅπως αὐτὸ τῆς ποιμαντικῆς ἀντιμετώπισεως τοῦ Χιλιασμοῦ. Ἀπλῶς χαράξαμε τὶς γενικὲς κατευθυντήριες γραμμὲς τῆς δράσεως τοῦ ἱερέως μέσα στὴν ἐνορία. Ἡ καθημερινὴ ποιμαντικὴ δραστηριότητα θὰ μᾶς παρουσιάσῃ στὶς λεπτομέρειές τῆς ἄφθονες εὐκαιρίες ἀντιχιλιαστικῆς δράσεως. Ὅλες αὐτὲς οἱ εὐκαιρίες δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ προβλεφθοῦν. Εἶναι περιπτωσιακὲς καὶ ἐναπό-

κειται στὴ φρόνησι καὶ τὴν ἐπινοητικότητα τοῦ ποιμένος νὰ τὶς ἀξιοποιήσῃ κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο.

Πρέπει νὰ ξέρωμε ὅτι ὁ ἀγώνας ποῦ μᾶς περιμένει εἶναι δύσκολος. Οἱ περιστάσεις ποῦ ζοῦμε εἶναι περισσότερο κρίσιμες ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά. Ὅμως ἔχομε τὴν πεποίθησι ὅτι στὸ τέλος ἡ νίκη θὰ εἶναι δική μας. Γιατὶ πάνω ἀπὸ τὶς δικές μας προσπάθειες ἀγρυπνᾷ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς ὑποσχέθηκε γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὅτι «πύλαι ἕδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς» (Ματθ. ιστ' 18) καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ τηρήσῃ τὴν υπόσχεσί Του, «πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγελιάμενος» (Ἐβρ. ι' 23). Εἶπε κάποιος, καὶ εἶναι σωστό, ὅτι «τίποτα τὸ ἀδύνατο δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸ Θεό, ἂν εὑρῇ τὸν κατάλληλο ἄνθρωπο, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου νὰ τὸ κάμῃ». Χρειάζεται, λοιπόν, νὰ δώσωμε στὸ Θεὸ τὰ χέρια μας καὶ τὴν καρδιά μας, γιὰ νὰ ἐκδηλώσῃ μέσα ἀπ' αὐτὰ τὴν παντοδυναμία Του.

Στὴ δισχισιλιετῆ ἱστορία της ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε χειρότερους ἐχθροὺς ἀπὸ τοὺς Χιλιαστὰς. Ὅλοι αὐτοὶ ἐκμηδενίσθηκαν καὶ ἔσβησαν. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει καὶ νὰ μεγαλουργῇ. Δὲν εἶναι ρητορικές ἐξάρσεις ὅσα λέει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος γιὰ τὴ δύναμι τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι, δηλαδή, «πολεμουμένη, νικᾷ· ἐπιβουλευομένη, περιγίγνεται ὑβριζομένη, λαμπρότερα καθίσταται· δέχεται τραύματα καὶ οὐ καταπίπτει ὑπὸ τῶν ἐλκῶν· κλυδωνίζεται, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται· χειμάζεται, ἀλλὰ ναυάγιον οὐχ ὑπομένει παλαίει, ἀλλ' οὐχ ἡττᾶται· πυκτεύει, ἀλλ' οὐ νικᾶται»⁵. Εἶναι διαπίστωσις ἀπτήσ πραγματικότητος. Εἶναι μαρτυρία τῆς Ἱστορίας.

Ἄς ἀναλάβωμε, λοιπόν, μὲ θάρρος καὶ ἀποφασιστικότητα τὸν ἀγώνα ποῦ μᾶς περιμένει, βαδίζοντας στὰ ἴχνη τῶν προκατόχων μας ἡρωικῶν ὁμολογητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ προμάχων τῆς ἀποστολικῆς Ἀλήθειας, καὶ νὰ εἴμαστε σίγουροι πὼς ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ προσθέσωμε κι' ἐμεῖς μιὰ καινούργια σελίδα θριάμβου στὴν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΜΠΕΖΕΝΙΤΗΣ
Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ*

5. Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Σε κάθε εποχή το κοινωνικό πρόβλημα, σάν απαιτήσει κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότητας μεταξύ των ανθρώπων, δέν παύει νά είναι νευραλγικό. Καί στήν εποχή του Χρυσόστομου δέν έπαυε νά έχη τέτοια σημασία. Έπειδή δέ το πρόβλημα αυτό έκτός από τήν υλική και οικονομική διάστασί του έχει και ήθικό χαρακτήρα, δέν ήταν δυνατόν μιά προσωπικότητα σάν τον Χρυσόστομο νά το αντιπαρέλθη. Είναι τόσο συχνές και έκτεταμένες οι αναλύσεις του γύρω από αυτό το θέμα, ώστε μπορούμε άδίστακτα νά πούμε, ότι προσφέρει έτοιμο χριστιανικό κοινωνικό - οικονομικό σύστημα, πού αποτελεί έκφρασι και δικαίωσι του Εύαγγελίου στήν καθημερινή πραγματικότητα. Ο Χρυσόστομος αποτελεί στο σημείο αυτό τήν άφετηρία, για νά βοηθήση τήν Έκκλησία σάν λαό του Θεού και στήν εποχή μας νά βρή το σωστό της δρόμο. Το σχήμα: πλούσιοι και πτωχοί, και μάλιστα στο χώρο τής Έκκλησίας, υπήρξε για τον Χρυσόστομο ένας σταυρός. Το Ρωμαϊκό Δίκαιο, πού ισχύει μέχρι σήμερα, θέλει το άτομο άπόλυτο κύριο τής ιδιοκτησίας του. Μιά τέτοια θεωρία ο Χρυσόστομος σάν χριστιανός τήν άπορρίπτει κατηγορηματικά. Η άπόλυτη κυριότητα των αγαθών άνήκει στον Θεό, και των ελευθέρων αγαθών και των παραγομένων από τον άνθρωπον οικονομικών αγαθών. Στήν Έκκλησία ή λέξις «δικό μου» και «δικό σου» δέν έχουν νόημα, γιατί τίποτε δέν είναι στον κόσμο αυτό δικό μας (ΕΠ. 61, 85). Του Κυρίου ή γή και το πλήρωμα αυτής! Αφού, λοιπόν, μοναδικός ιδιοκτήτης του κόσμου είναι ο Θεός, τα του κόσμου δέν άνήκουν σε μεμονωμένα άτομα, αλλά στο σύνολο. «Τά γάρ του Δεσπότου πάντα κοινά». (ΕΠ. 62, 563). Έπειτα οι άνθρωποι και μάλιστα οι χριστιανοί είναι όλοι άδελφοί. Δέν υπάρχουν άτομα, αλλά πρόσωπα εν κοινωνία με τον Θεόν και μεταξύ τους. Γι' αυτό κανείς δέν θά τολμήση ποτέ νά πη «Πατήρ μου ο εν τοις ουρανοίς», αλλά «Πάτερ ήμών» (ΕΠ. 57, 278).

Παρ' όλα αυτά φαίνεται νά δείχνη μερικές φορές ο Χρυσόστομος μίαν άνογή άπέναντι στον πλούτο, πού μερικοί το έκλαμβάνουν σάν συγκατάδασι. Όταν τούτο δέν γίνεται άπ' αυτούς σκόπιμα,

* Συνέχεια εκ τής σελ. 313 του ύπ' αριθ. 10 τεύχους.

πρόκειται για καθαρά παρεξήγησι. Είναι γεγονός ότι γράφει ο Χρυσόστομος: «Πλούσιος εἶ; οὐ κωλύω. Ἄρπαξ εἶ; κατηγορῶ. Ἐχεις τὰ σά ἀπόλαυε. Λαμβάνεις τὰ ἀλλότρια; οὐ σιγῶ» (ΕΠ. 52, 399). Καὶ ἄλλου: «οὐ κελεύομεν μὴ πλουτεῖν, ἀλλὰ χωρὶς πλεονεξίας, χωρὶς ἄρπαγῆς. . .» Ὁ Χρυσόστομος ἕμως, ὅπως γενικὰ οἱ Πατέρες, μιλῶντας γιὰ τὸν πλοῦτο, διακρίνει δύο περιπτώσεις, τὴν κ τ ῆ σ ι τοῦ πλοῦτου καὶ τὴ χ ρ ῆ σ ι του. Δὲν εἶναι ἔτσι «πᾶς πλοῦτος παρὰ Κυρίου». (ΕΠ. 61, 293). Ὁ πλοῦτος, ποῦ προέρχεται ἀπὸ ὑποπτες καὶ ἠθικῶς ἐπιλήψιμες πηγές καταδικάζεται. Ἀκόμη καὶ ὁ πλοῦτος ἐκ κληρονομίας δὲν μπορεῖ νὰ θρῆ πλήρη δικαίωσι, ἀφοῦ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν τίμα ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου (ΕΠ. 62, 563), ἡ ὁποία, θεθαίως, μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη τὴν δύναμι νὰ συσσωρεύσῃ θησαυρούς, μπορεῖ ὅμως νὰ ἐξασφαλίσῃ στὸν ἀνθρώπο κάποια ἄνεσι. Ριζοσπαστικώτερος ἔτσι εἶναι ὁ ἱ. Πατὴρ στὸ θέμα τῆς χ ρ ῆ σ ε ω ς τοῦ πλοῦτου, ποῦ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχη τίς διαστάσεις ἑκατομμυρίων, ἀλλὰ πλοῦτος εἶναι καὶ ὅταν δὲν υπερβαίῃ τὸ πενιχρὸ περίσσευμα ἑνὸς βιοπαλαιστοῦ! Γιὰ τὸν Χρυσόστομο πλοῦτος καὶ ὁ ἕνας, πλοῦτος καὶ ὁ ἄλλος («πλείων οὐσία»). Καὶ στίς δύο περιπτώσεις, λοιπόν, τίθεται θέμα χρήσεως. Ἐτσι χρησιμοποιεῖ ἀναγκαστικὰ κι αὐτὸς τὸν γνωστὸ — παρεξήγημένον ἢ κακὰ χρησιμοποιούμενον — ὄρο «οἰκονόμος Θεοῦ». Λέμε πρῶτα παρεξήγημένον, γιατί κατὰ τὸν Χρυσόστομο «οἰκονόμος» δὲν σημαίνει καὶ «κύριος τῶν ἀγαθῶν». Διότι ὅσα ἔχομε εἶναι τοῦ Δεσπότη Θεοῦ. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ἰδιοποιήσεως ξένων ἀγαθῶν. Ἀπέναντι στὰ πράγματα τοῦ κόσμου συνιστᾷ μιὰν ἀσκητικὴν τάσι. Ὁ πλούσιος — ἔστω καὶ ἂν δίκαια ἔχη ἀποκτήσῃ κάτι — πρέπει νὰ ζῆ σὺν πτωχός. Γιατί ὅ,τι ἔχει παραπάνω ἀπὸ τὸν πτωχὸ εἶναι ἢ οἰκονομία, ἢ διαχείρισις τῶν ἀγαθῶν. Ὁ ἴδιος δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεπερνᾷ τὴν ἀναγκαίαν χρεία. Τὸ περίσσευμα ἀπὸ τὴν χρεία τοῦ ἀνήκει στοὺς πτωχότερους ἀπ' αὐτόν. Τότε ὁ πλούσιος — μὲ τὴν παραπάνω ἔννοια — εἶναι σύμφωνος μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅταν δὲν κρατᾷ τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτό του. Γιατί «ἂν κρατᾷ, καὶ μύρια νὰ ἔχη δώσει, ὑπάρχουν ἀκόμη πεινασμένοι, καμμιά δὲν ἔχει δικαιολογία». Νά γιατί εἶπαμε σὺν ἡμῶν καὶ «κακὰ χρησιμοποιούμενον», ὡς πρὸς τὸ «οἰκονόμος Θεοῦ». Μεταφράζοντας δηλ. τὸν Χρυσόστομο στὴν ἐποχὴ μας, «οἰκονόμος» σημαίνει νὰ ζῆ ἐθελοντικὰ ἕνας σημερινὸς ἐφοπλιστῆς ἢ μεγαλοβιομήχανος, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, μὲ τὴν φτώχεια τοῦ βιοπαλαιστῆ οἰκογενειάρχῃ ἢ τὴν ἀπόγνωσι τοῦ Νοτιοαμερικανοῦ ἢ τοῦ Κύπριου πρόσφυγα. Πόσο εὐκόλα, λοιπόν, ὅλοι μας μπορούμε νὰ κόδουμε στὰ μέτρα μας τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας παράδοσι, ὅπως κάνομε συνήθως γιὰ τὸν ὄρο «οἰκονόμος Θεοῦ»!

Βέβαια αναγκαζόμενος ὁ Χρυσόστομος νὰ ἐπιδιώκη τὸ πρακτικὰ δυνατὸ, δέχεται σὲ πολλὰ σημεῖα σὰν κοινωνικὰ δεδομένη τὴν διάκρισι πλουσίων καὶ πτωχῶν. Ὁχι, βέβαια, σὰν θέλημα Θεοῦ, ποῦ ἐδημιούργησε παράδεισο καὶ ὄχι κόλασι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ σὰν ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας. Δέχεται ὅμως ὅτι στὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴ ἡ διάκρισις μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ στὴν ἐνότητα τῶν ἀνθρώπων, ὅταν πάνω ἀπ' τὰ ἀγαθὰ καὶ τίς ἀντιθέσεις γι' αὐτὰ κυριαρχῇ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀγάπη. Ὅταν μεταξύ τῶν χριστιανῶν — καὶ ὁ Χρυσόστομος σὲ χριστιανοὺς ἀπευθύνεται — ἐπικρατήσῃ ἡ ἀγάπη, τότε, ὅπως στὴν πρώτη Ἐκκλησία, κανεὶς δὲν θὰ βλέπῃ τὰ ἀγαθὰ σὰν ἀγαθὰ του, ἀλλὰ θὰ θεωροῦνται «ἅπαντα κοινά».

Εἶναι ὅμως ἐξ ἴσου γεγονὸς ὅτι ὁ Χρυσόστομος πολὺ νοσταλγικὰ ὠραματίζετο τὸ καθεστῶς τῆς κοινοκτημοσύνης τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Αὐτὴ θὰ ἦταν ἡ ιδεώδης κατάστασις, ἀπόλυτα χριστιανικὴ, καὶ σ' αὐτὴν προσανατόλιζαν τὰ κηρύγματα καὶ οἱ ἀγῶνές του, πρᾶγμα ποῦ ἀποδεικνύει ὅτι θεωροῦσε τὴν κατάστασι αὐτὴ ὄχι μόνο ἰδανικὴ, ἀλλὰ καὶ πραγματοποιήσιμη. Ἡ ἀκτημοσύνη τῆς κοινότητος τῶν Ἱεροσολύμων ἦταν καρπὸς τῆς ἀγάπης τῶν πρώτων χριστιανῶν καὶ τῆς ἀδελφосύνης τῶν (ΕΠ. 60, 94 ἐ.). Ἡ κοινοκτημοσύνη, ὑποστηρίζει, ἀνήκει στὴν ἴδια τὴν φύσι τοῦ ἀνθρώπου (ΕΠ. 62, 563). Στὰ ἔργα τοῦ Χρυσόστομου ὑπάρχει ὁ ὠραιότερος ὕμνος ποῦ γράφηκε ποτὲ γιὰ τὴν ἀκτημοσύνη (ΕΠ. 62, 563/4). Τὸ ἂν πωλοῦσαν οἱ πρώτοι Χριστιανοὶ τὰ ἀγαθὰ τους, παρατηρεῖ, τὸ ἔκαναν, γιὰ νὰ μὴ ἔχουν τὴν ἐντύπωσι ὅτι βοηθοῦν «ἐξ ἰδίων», ἀλλ' ἐκ τῶν κοινῶν. Μὲ ὑπερηφάνεια δὲ διακηρύσσει στὴν ἐκκοσμικευμένη κοινωνία του, ὅτι τὸ καθεστῶς αὐτὸ τῆς κοινοκτημοσύνης σώζεται στὰ μοναχικὰ κοινόβια (ΕΠ. 60, 97). Δὲν διστάζει μάλιστα νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνειρό του, ἡ συγκέντρωσις τῶν ἀγαθῶν. Συγκέντρωσις ὅμως ὄχι τοπικὴ, ἀλλὰ δυναμικὴ. Ὅπου ὑπάρχει δηλ. ἀδελφосύνη καὶ ὁμόνοια, ἐκεῖ τὰ ἀγαθὰ εἶναι κοινά. Ἄν ποτὲ ἐπραγματοποιεῖτο μιὰ τέτοια χριστιανικὴ κοινωνία, παρατηρεῖ, «τίς ἂν ἔμενον Ἑλλήν, λοιπόν;» (ἄθεος ἢ ἀναρχικός, θὰ λέγαμε ἐμεῖς σήμερα!). «Ὅμως, συνεχίζει, ἂν προχωρήσουμε ἔτσι, πιστεύω, στὸ Θεὸ ὅτι θὰ κατορθώσουμε κάτι τέτοιο. Ἐχετέ μου ἐμπιστοσύνη μονάχα καὶ θὰ πραγματοποιήσουμε σταδιακὰ αὐτὴ τὴν κατάστασι. Κι ἂν ὁ Θεὸς μὲ δώσῃ ζωὴ, πιστεύω ὅτι σύντομα θὰ σᾶς ὁδηγήσω σὲ ἕνα τέτοιο τρόπο κοινωνικῆς συμβιώσεως» (ΕΠ. 60, 98). Βέβαια ὁ Χρυσόστομος δὲν πρόφθασε νὰ φθάσῃ ἐκεῖ, ποῦ ἤθελε. Τὸ σπαθὶ τοῦ Καίσαρα καὶ ἡ σατανικὴ καὶ προδοσία τῶν ρασοφόρων ἐχθρῶν του φά-

νηκαν ισχυρότερα και δέν τόν άφησαν. "Οπως δέν άφησαν και στα χίλια έξακόσια χρόνια πού άπό τότε πέρασαν τόσους άλλους γνωστούς και άγνωστους Χρυσόστομους. "Ισως, γιατί οι Χρυσόστομοι επιμένουν νά εμφανίζωνται ένας - ένας στην ιστορία. Μά πρέπει νά ξέρουν πώς δέν θά νικήσουν ποτέ, άν δέν παρουσιασθούν πολλοί μαζί!

Ευκολα θά μπορούσε κανείς νά χαρακτηρίση τόν Χρυσόστομο σαν κομμουνιστή, ή σοσιαλιστή. Καί έγινε αυτό αρκετές φορές ώς τώρα. "Οπως όρθά όμως παρατηρεί ό ΒΛΑΥΡ, «ό κομμουνισμός (μαρξισμός) άς ζητήση τους πνευματικούς του προδρόμους όχι στους Πατέρες τής Έκκλησίας, αλλά στον Γράκχο, τόν Σπάρτακο ή τόν Κατιλίνα». "Ο Χρυσόστομος δέν παύει και στο κοινωνικό πρόβλημα νά εμπνέεται άπό τό Εθαγγέλιο. Καί άν ζητη ή την έξάπλωσι τής βασιλείας του Θεού στον κόσμο, τό κάνει όχι για μιá χιλιαστική ευδαιμονία στη ζωή αυτή, αλλά για νά εισαγάγη τόν άνθρωπο και όπυ τή ζωή αυτή στην αιωνιότητα. "Ο Χρυσόστομος δέν είχε ύπ' όψει του θεωρίες σαν την μαρξιστική και θά ήταν ιστορικό πρωθύστερο νά του αποδίδαμε κάτι τέτοιο. Ποτέ δέν εισηγήθηκε ταξικό άγώνα, ούτε είδε την εφαρμογή τής ισότητας με τή βία, αλλά με την επικράτησι τής αγάπης. Τουτό βέβαια δέν είναι καθόλου ουτοπιστικό, γιατί τό κήρυγμά του άπευθυνόταν σε χριστιανούς, πού είχαν τις άγιογραφικές προϋποθέσεις, για νά δεχθούν ένα τέτοιο μήνυμα. Σκοπός του ήταν νά οργανώση την συγκεκριμένη χριστιανική κοινωνία, και ένας τέτοιος άγώνας δέν χρειάζεται βία αλλά την έλευθερία τής αγάπης. Η βία επιζητείται μόνο εκεί, πού έντονες ένδοκοσμικές τάσεις άφανίζονται κάθε έσχατολογική προοπτική. Μια τέλεια όμως χριστιανική κοινωνία, την όποία ώραματιζέτο ό Χρυσόστομος, δέν μπορεί νά διαφέρη άπό τό μ ο ν α χ ι κ ό κ ο ι ν ό β ι ο , πού ό καθένας έλεύθερα ύποτάσσει τόν έαυτό του στη διακονία του άλλου, γιατί τόν αγαπά σαν είκόνα Θεού και σαν άδελφό του. Μετά τόν θεμελιωτή του χριστιανικού Κοινοβίου, τόν Μ. Βασίλειον (Βλ. Άσκητ. Διατ. 18, 2) και ό ιερός Χρυσόστομος βρίσκει στο κοινόβιο την άποστολική, γνήσια δίωσι του μυστηρίου τής Έκκλησίας σαν σώματος Χριστού. "Ο χώρος του κοινοβίου επιτρέπει την ανάπτυξι των χριστιανικών άρετών τής ισότητας, δικαιοσύνης, άμοιδαίου σεβασμού και τής θυσίας για τούς άδελφούς. Το κοινόβιο είναι ή ζωή πού διάλεξε για την πρώτη χριστιανική κοινωνία, ό Χριστός. Κοινοβιακά έξησε με τούς μαθητάς Του και κοινοβιακή ήταν και ή διάρθρωσι τής πρώτης Έκκλησίας του. Αυτή ή ίδρυσις του μοναχικού κοινοβίου και ή σύμπηξις χριστιανικών άδελφοτήτων μέσα στην ιστορία δείχνει

ὅτι ποτὲ δὲν ἐγκαταλείφθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίᾳ ἡ ἰδέα αὐτοῦ τοῦ τρόπου ζωῆς. Κοινοδιακῆ — κοινοτική ἦταν πάντα κατ' οὐσίαν καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας — ἰδίως στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας καὶ κοινοδιακὸ τὸ ἰδανικὸ τῆς. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸ ὅτι μόνον τὸ Ἐπτανησιακὸ ἀρχοντολόγι καὶ οἱ Κοτζαμπάσηδες ἔμειναν γιὰ πάντα ξένοι πρὸς τὸ κοινοδιακὸ αὐτὸ ἰδανικὸ τῆς Ὀρθοδοξίας. Αὐτὴ ἡ ἀποξένωσις ἐπεδεινώθη, ὅταν ἀπὸ τὸ 1833 (καὶ ἐδῶ) ἄλλοι ἀνέλαβαν νὰ χαράξουν τὴν ἔθνική μας πορεία, εἴτε ἀπ' εὐθείας ξένοι, εἴτε συνήθως ξενόδουλοι! Ὁ Χρυσόστομος ἔρχεται σήμερα νὰ ρίξῃ καὶ πάλι φῶς στὰ κοινωνικά μας θεμέλια, γιὰ νὰ ἐπισημάνῃ ὄχι μόνον τὴν πτώσι μας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀναστάσεώς μας! Πολλοί, προσπαθώντας νὰ δικαιολογήσουν (δῆθεν) τὸν Χρυσόστομον, τονίζουν πὼς οἱ ὁμιλίες του δὲν εἶχαν ἐπαναστατικὸ χαρακτήρα! Αὐτὸ ὅμως τὸ διαπιστώνει ὁ καθένας. Ὁ Χρυσόστομος δὲν κάλεσε σὲ ἀνατρεπτικούς, ταξικούς ἀγῶνες καὶ ἐπεξηγήσαμε κατὰ δύναμι τὸν λόγο. Εἶναι ἀδύνατον ὅμως νὰ δεχθῶμε πὼς οἱ ὁμιλίες του καὶ οἱ ἐνέργειές του δὲν ἦταν μιὰ συνεχῆς ἐπανάστασις, ἐναντίον τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας καὶ καταπίεσεως. Δὲν προκάλεσε ὁ Χρυσόστομος ἐπαναστάσεις αἱμάτων. Προκάλεσε ὅμως ἐσωτερικοὺς σεισμοὺς συνειδήσεων, πού βαρύνουν ὅσο ὅλες οἱ ἐπαναστάσεις μαζί. Τὰ λόγια του καὶ τὰ ἔργα του ὡδηγοῦσαν — καὶ ὡδηγοῦν — στὴν ἐσωτερικὴ ἀπελευθέρωσι τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς τὴν ὁποία ἡ χριστιανικὴ ἐπανάστασις δὲν μπορεῖ νὰ ἐπικρατήσῃ. Ἡ ὀργανωμένη δραστηριότητά του, μὲ τοὺς διακόνους καὶ τίς διακόνισσες καὶ τὸ πολύμορφον κοινωνικοφιλανθρωπικὸν τὸν ἔργον, ἐδημιουργοῦσαν τὴν «ἐπίδασιν» τῶν λόγων του καὶ τὴν πορεία του γιὰ τὴν συγκρότησιν τῆς αὐθεντικῆς χριστιανικῆς κοινωνίας. Τὸ πόσον προχώρησε στὴν προσπάθειαν αὐτὴ δείχνει ὁ σατανικὸς τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον τὸν ἐξαφάνισαν ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς Βασιλευσύης οἱ ἄνθρωποι τοῦ σκότους. **Μετὰ τὸν Στέφανον ὁ Χρυσόστομος δικαιοῦται τὸν τίτλον τοῦ μάρτυρα τοῦ κοινωνικοῦ χριστιανικοῦ ἀγῶνος!**

(Συνεχίζεται.)

Πρωτοπρ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΝ ΑΓΩΓΗΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΙΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ*

1) Έ γ γ ύ τ η ς.

Τὸ κλάμα εἰς τὸ θρέφος εἶναι ἓνα χαρακτηριστικὸν σύνθημα, τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι τὸ θρέφος ἐπιθυμεῖ τὴν μητέρα του ὡς πηγὴν τροφῆς καὶ ἀσφαλείας. Τὸ πλησίασμα τῆς μητέρας σημαίνει διὰ τὸ θρέφος ζωὴν, ἐνῶ ἡ ἀπομάκρυνσις σημαίνει θάνατον. Ὁ ἐρευνητὴς τῆς συμπεριφορᾶς Eibl - Eibesfeld (1970) εἰς τὸ διβλίον του «*Liebe und Hass*» ἐρμηνεύων τὸν ὄρον «ἐγγύτης» γράφει τὰ κάτωθι: «Ἡ φύσις μὲ πολλὴν σοφίαν ἐδημιούργησε τὴν ἐπαφήν τῶν ὀφθαλμῶν (μεταξὺ θρέφους καὶ μητέρας) διὰ νὰ ἐνεργοποιήσῃ θετικῶς τὰ μητρικὰ αἰσθήματα.

Ἡ σταθερὰ αὐτὴ ἀντίδρασις τοῦ θρέφους, ὡς ἀναμφιβόλως προκύπτει, εἶναι ἔμφυτος καὶ ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνικῆς των ἐπαφῆς. Τοῦτο ἐξ ἄλλου ἐπιβεβαιώνουν καὶ τὰ ἐκ γενετῆς τυφλὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα πιθανῶς μέσῳ τῶν ἠχητικῶν κυμάτων προσδιορίζουν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐπακριδῶς τὴν μητέρα τους. Μὲ τὴν προσδιοριστικὴν αὐτὴν ἀντίδρασιν δημιουργεῖ τὸ θρέφος ἀσυνειδήτως καὶ αὐτομάτως τὴν ἐπαφήν πρὸς τὴν μητέρα. Ἐν συνεχείᾳ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου ἡμίσους τοῦ πρώτου ἔτους, ὠριμάζουν εἰς τὸ θρέφος εὐρύτεροι τρόποι συμπεριφορᾶς. Προκαλεῖ μὲ τὴν φλυαρίαν του τὰς ἀπαντήσεις τῆς μητέρας καὶ ὀδηγεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς διαλόγους, εἰς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς τὰς ρίζας τῆς δημιουργουμένης ἐκινότητος πρὸς συνομιλίαν καὶ ἐπικοινωνίαν. Ὡσαύτως προσφέρει διάφορα ἀντικείμενα καὶ ἀγαμένει νὰ τοῦ τὰ ἐπιστρέψουν.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν καὶ ἀντιδράσεων δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ παιδί ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀναπτύσσει πρωτοβουλίας, ἐπιδιώκει κοινωνικὰς ἐπαφὰς, προετοιμάζει διαλό-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 315 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

γους και αναλύει λεπτομερώς τὰ πράγματα τοῦ περιβάλλοντός του. Ἐάν, λοιπόν, αἱ πρωτοβουλίαι, τὰς ὁποίας ἐκ φύσεως ἀναπτύσσει τὸ παιδί, δέν εὑρουν τὴν πρέπουσαν κατανόησιν ἀπὸ τὸ περιβάλλον του, ἐνδέχεται ἀργότερον νὰ ἀποβοῦν εἰς θάρος τῆς διανοητικῆς και κοινωνικῆς ἐξελίξεώς του».

Ἡ σχέσις αὕτη τῆς ἐγγύτητος ἀφορᾷ ἰδιαίτερος τὸν κρατούμενον εἰς τὰς φυλακάς. Αἱ συχναὶ ἐπισκέψεις τῶν διαφόρων κοινωνικῶν και ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων και ἡ καθημερινὴ αὐθόρμητος και ἀνεπιτήδευτος συνάντησις τοῦ κρατουμένου μὲ τὸν ἱερέα κατὰ τὸν ἐλεύθερον χρόνον ἢ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐργασίας του, δημιουργεῖ ἕλας τὰς προϋποθέσεις μιᾶς γνησίας και καρποφόρου ψυχικῆς ἐγγύτητος.

2) Ψυχικὴ ἐπαφή.

Ἐτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ μητρικοῦ παράγοντος X εἶναι ἡ ψυχικὴ ἐπαφή, ἡ ὁποία ὑφίσταται ἀπ' ἀρχῆς μεταξὺ μητρὸς και τέκνου. Διὰ νὰ γίνῃ περισσότερο ἀντιληπτὴ εἰς ἡμᾶς ἡ σχέσις αὕτη θὰ προχωρήσωμεν ὀλίγον βαθύτερον, ἦτοι ἀπὸ τὴν βιολογίαν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ζωολογίαν αὐτοῦ.

Ἐπ' αὐτοῦ ὁ Illies εἰς τὸ βιβλίον του «Zoologie des Menschen» γράφει χαρακτηριστικῶς τὰ ἐξῆς: «Οἱ ἐρευνηταὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν περισσοτέρων ἀνεπτυγμένων ζώων ἀπεκάλυψαν εἰς αὐτὰ πολλὰ συστήματα ἐπικοινωνίας, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουσι ἐπαφήν φωνῆς. Ἡ δυνατότης νὰ προκαλέσουσι μὲ τὴν ἰδικὴν των φωνὴν τὴν αἴσθησιν τοῦ ἄλλου εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν και παραλαβὴν ἑνὸς σήματος, διότι τοῦτο προϋποθέτει μίαν ἐσωτερικὴν προδιάθεσιν.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ἐπαφῆς και ἐπικοινωνίας τῶν ζώων, ἦτοι ἡ ἐπαφή διὰ τοῦ ἤχου τῆς φωνῆς, ὑπάρχει ὡς θάσις κατασκευῆς και εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ φθόγγοι, ὅμως, τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς διαφέρουσι ἀπὸ τὰ σήματα τῶν ζώων, διότι κατευθυνόμενοι οὗτοι εἰς τὸν προθάλαμον τῆς γλώσσης ἐπιτυγχάνουσι τὴν ὁμιλίαν.

Μὲ τὴν δυνατότητα τῆς ὁμιλίας οἱ ἀνθρωποὶ ἐκφράζουσι τὰς ψυχικὰς των διαθέσεις και ἐξωτερικεῖουσι τὴν ἀγάπην, τὸ μῖσος, τὴν φιλίαν, τὴν περιφρόνησιν, τὸν πόνον, τὴν θλίψιν, τὴν χαρὰν ἢ τὴν ἀδιαφορίαν των. Ὑπάρχει ὡσαύτως ἡ δυνατότης νὰ ἐκφρασθῇ ἡ ψυχικὴ διάθεσις τῶν ἀνθρώπων ἄνευ λέξεων και ὁμιλίας.

Τούτο παρατηρούμεν εἰς τὸν ὀμιλοῦντα μίαν ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς γλῶσσαν. Ἐνθὺ δὲν ἀντιλαμβάνομεθα τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτοῦ, ἐν τούτοις δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ διαθέσεις.

Τὴν συναισθηματικὴν καὶ διεγερτικὴν αὐτὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου ὁ René Spitta ὀνομάζει «συγκινησιακὸν κλίμα». Τούτο δὲ τὸ «συγκινησιακὸν κλίμα» εἶναι ἡ καταλληλοτέρα προετοιμασία διὰ τὴν ποιμαντικὴν συνομιλίαν μεταξὺ ἱερέως καὶ κρατουμένου. Ἡ ψυχικὴ αὐτῶν ἐπαφὴ ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἑνὸς γνησίου θεραπευτικοῦ διαλόγου. Πρέπει ὅπως δῆποτε νὰ δημιουργηθῇ τὸ κατάλληλον κλίμα διὰ νὰ αἰσθάνεται ὁ κρατούμενος χαρούμενα καὶ ἐγκάρδια.

3) Παροχὴ βοήθειας.

Ὁ μητρικὸς παράγων, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐπαφὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν θεραπευτικὴν συνομιλίαν εἶναι ἐπίσης ἕνας παράγων διατροφῆς. Ἡ μητέρα ὡς πηγὴ τροφῆς εἶναι διὰ τὸ παιδί ἰδιαιτέρως ἐπιθυμητὴ καὶ ἀναγκαία.

Κατὰ παρόμοιον τρόπον ὁ ἱερεὺς εἰς τὰ ἰδρύματα τῶν φυλακῶν πρέπει νὰ λάβῃ τὴν θέσιν τοῦ μητρικοῦ παράγοντος, διότι αὐτὸς εἶναι πολλάκις ὁ μοναδικὸς ἄνθρωπος εἰς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται ὁ κρατούμενος διὰ νὰ ζητήσῃ ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν βοήθειαν. Ἡ ἱκανοποίησις τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς τοῦ κρατουμένου καὶ ἡ ἐμπέδωσις τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν θαδίζουσι παραλλήλως καὶ ὄχι ἐκ διαμέτρου ἕναντι ἀλλήλων. Διὰ τῆς παροχῆς, λοιπόν, πρακτικῆς βοήθειας γεννᾶται εἰς τὸν κρατούμενον ἡ ἐφεσις νὰ δεχθῇ ἀργότερον εὐχαρίστως τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ μυστήρια τῆς ἐκκλησίας μας.

Τὰ ἀναπτυχθέντα ἀνωτέρω βιολογικὰ καὶ ἀνθρωπολογικὰ φαινόμενα γεννοῦν ἐν πρώτοις τὸν παράγοντα τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἀσφαλείας, ὁ ὁποῖος ἐμπειρικῶς εἶναι ἀναγκαῖος δι' ἕνα βαρυσήμαντον μετὰ τοῦ κρατουμένου διάλογον. Ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν γνώμην τοῦ ἐρευνητοῦ τῆς συμπεριφορᾶς Eibl-Eibesfeld (1970). Οὗτος γράφει, ὅτι «ὄρισμένοι τρόποι συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως συμπάθεια, φόβος, ἐπιθετικότης, ὠριμάζουσι ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων βιολογικῶν αὐτοῦ λειτουργειῶν. Ὅσάκις μία προσωπικὴ σχέσις δὲν ἐξελίσσεται ὁμαλῶς, τότε παρατηροῦνται ἐνοχλήσεις καὶ διαταραχαὶ καὶ ἐπομένως συμπτώματα ψυχικῆς ἀσθενείας. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν αἰσθάνεται

νεται ὁ ἄνθρωπος ἐγκατάλειψιν καὶ ἐρημίαν, ἐπακολουθοῦν δέ, οὐχὶ σπανίως, ἐκδηλώσεις ἐπιθετικότητος καὶ ἀποστροφῆς». Καὶ συνεχίζει: «Τὸ παιδί, ὅμως, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται φυσιολογικὰ πληροφορορεῖται εἰς τὸν διάλογον μὲ τὴν μητέρα του, ὅτι κάποιος φροντίζει χαρούμενα καὶ στοργικὰ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν. Μαθαίνει, ἐπίσης, ὅτι δύναται νὰ ἐμπιστευθεῖται τὸν ἑαυτὸν του εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, πρὸς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ συμπεριφέρεται ὀρθῶς».

Ἡ συμπεριφορὰ αὐτῆ τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸν θεμέλιον λίθον τῆς ὑγιοῦς προσωπικότητός του. Ὅρθῶς δὲ οἱ εἰδικοί ἐχαρκτήρισαν αὐτὴν «ἀρχέγονον ἐμπιστοσύνην», διότι μέσα εἰς τὰ πλαίσια αὐτῆς ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύσσεται ὁμαλῶς καὶ ἀνταποκρίνεται πλήρως εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του ἔναντι τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, εἰς τὸ ὁποῖον διαβιοῖ.

Ἐὰν ἔλθωμεν τώρα εἰς τοὺς ἐν φυλακῇ εὐρισκομένους συνανθρώπους μας θὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐπικρατεῖ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἓνα κλίμα δυσπιστίας καὶ ἐπιφυλακτικότητος ἔναντι τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων τοῦ ἰδρύματος λόγῳ τῶν πολλῶν ἐλλείψεων τοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς ἀντικοινωνικῆς διαθέσεως τῶν κρατούμενων ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς ἀκαταλληλότητος τοῦ περιβάλλοντος ἀφ' ἑτέρου.

Εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ κλίματος τούτου θὰ συμβάλῃ κατὰ πολὺ ἡ προσωπικὴ διάθεσις τοῦ ἱερέως ἔναντι αὐτῶν. Ἐὰν θέλῃ νὰ ἐργασθῇ πραγματικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ θὰ καταβάλῃ ἀόκνους καὶ συνεχεῖς προσπάθειάς νὰ ἀποκτήσῃ ἐκ νέου ὁ κρατούμενος ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὰς ἱκανότητάς του καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ συμπιλιωθῇ μὲ τὸ περιβάλλον του.

(Συνεχίζεται)

Πρωτ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΟΔ. ΝΙΚΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιεῖν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειοῦμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΣ

ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ*

ΠΑΥΛΟΣ

Θέμη Σπηλιόπουλου

Ἐβρόντηξε ὁ τόπος κ' ἐπάτησε ὁ Παῦλος
στὰ μάρμαρα πάνω, πού γκρέμισε ἡ Ρώμη.
Τοῦ μίσους, τῆς ἄρνησης ὁ κόσμος ὁ φαῦλος
ξαφνιάστηκε, τρέμει κι' ἐρρίγησε ἀκόμη.

Ξαφνιάστηκε, τρέμει κι' ἐρρίγησε ἀκόμη
στὸ φῶς, στὴν ἀγάπη, στὴν ὑψιστὴ Νίκη,
στὴν πίστη καὶ σ' ὅλα πού γίνηκαν νόμοι
καὶ ρίχτηκαν φλόγες στῆς νύχτας τῆ φρίκη...

Καὶ ρίχτηκαν φλόγες στῆς νύχτας τῆ φρίκη
τοῦ Παύλου τὰ λόγια κι' ἐρρόδισε ἡ μέρα.
Τῆς ἔχτρας τὸ μαῦρο, τὸ σάπιο σκουλήκι
στὴ γῆς ἐχωνεύτη καὶ γίνηκε χῶμα.

Στὴ γῆς ἐχωνεύτη καὶ γίνηκε χῶμα
κι' ἐγίνηκε θρῦλος καὶ μύθος πού γράφει
πὼς εἴμαστε αἰώνια, πὼς εἴμαστε ἀκόμα
μαζὶ κοιμητήρι, θαμμένοι καὶ τάφοι...

Μαζὶ Κοιμητήρι, θαμμένοι καὶ τάφοι
δὲν εἴμαστε τώρα. Στὴν Κόρινθο ἡ μπόρα
τῆς νύχτας ἐδιάθη. Τὰ σύμπαντα θάφει
τῶν τόξων πορφύρα, γλυκεῖα ἐλπιδοφόρα.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 325 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

Τῶν τόξων πορφύρα, γλυκεῖα ἐλπιδοφόρα
ντυμένος ὁ Παῦλος, στιγμὴ δὲν κλονίστη,
σὰν μοίραζε δλοῦθε τ' ἀτίμητα δῶρα
τὸ πρόσταγμα ἐκεῖνο: Τὴν πίστη στήν Πίστη.

Ἐξ στροφές ἀποτελοῦν τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Θέμη Σπηλιόπουλου. Μὲ ἓνα ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο στή μορφή —ἐπαναλαμβάνεται ὁ τελευταῖος στίχος κάθε στροφῆς στήν ἀρχὴ τῆς ἐπομένης— ὁ ποιητής, πέτυχε μιὰ μοναδική συνοχή στίς σκέψεις του, πὺ προσδίδουν ἰδιαίτερη χάρη καὶ ἐνδιαφέρον στήν ὄλη του προσπάθεια.

Στὸ ἔργο φαίνεται εὐκόλα, κι αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ποιητῆ, ἢ ἐπίδραση πὺ εἶχε τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου σ' ὄλο τὸν τότε γνωστὸ κόσμο. Τὸ πέρασμά του ἀνάμεσα ἀπ' ἀνθρώπους καχύποπτους, ἀμφίβηλους, ἀναποφάσιστους, ἀπὸ ἓνα κόσμο ἀνικανοποίητο, εἰδωλολατρικὸ, ἀνήσυχο γιὰ τὸ αὔριο, ἀνασφάλιστο γιὰ τὸ μέλλον του, ἔστω κι ἂν ὄρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ καὶ πολυσυζητημένη «Pax Romana», ἦταν πέρασμα ζωντανό. Ἦταν μιὰ παρουσία οὐσιαστικὴ, πὺ τὰ χνάρια τῆς ἔμειναν ἀνεξίτηλα στοὺς αἰῶνες. Οὔτε ἢ φύση μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς, οὔτε ὁ χρόνος μὲ τὴ λησμονιά του, οὔτε κι ὁ ἄνθρωπος —μεγαλύτερο στοιχεῖδ ἴσως ἀπ' ὄλα αὐτὰ— μὲ τὰ περίεργα τεχνάσματά του, δὲν μπόρεσαν νὰ ἐξαφανίσουν, ἢ νὰ ἀλλοιώσουν ἔστω, τὰ ὅσα ὁ Παῦλος ἄφησε αἰῶνια παρακαταθήκη. Κι ὁ ποιητής ἔκθαμβος μπρὸς σ' αὐτὸ τὸ θαῦμα σπεύδει νὰ συμμετάσχη κι ὁ ἴδιος μὲ τὰ μέσα πὺ διαθέτει, στὸ κοσμοσωτήριο αὐτὸ γεγονός, δοξολογώντας ἔμμετρα τὸν ἄνδρα, τὸν Ταρσέα Παῦλο.

Στὸ πρῶτο τετράστιχο παρουσιάζει τὴν ἐντυπωσιακὴ του ἐμφάνιση, μ' αὐτὴ πὺ συγκλόνισε, συγκίνησε, ἐνθουσίασε, ἔσωσε. Κι ὁ κόσμος ἐκεῖνος, πὺ μέχρι τότε ζοῦσε μέσα στὸ βοῦρκο μιᾶς ἀσυνήθιστα ἀνήθικης κοινωνίας, μιᾶς κοινωνίας γεμάτη ἀπὸ μίσος, ἄρνηση, φωτιά καὶ ὑποκρισία, ξαφνιάζεται. Τρέμει στὸ ξεσπέασμα τῆς ἀνομίας του καὶ ρίγη θανάτου τὸν περιβάλλον στήν συναίσθηση τῆς τιμωρίας του.

Κι ὅλα αὐτὰ —δεύτερη στροφή— γιατί τὸ σκοτάδι πὸν μέχρι τώρα τὸν περιέβαλλε καὶ τὸν ἔκρυβε, διαλύεται. Ξεγυμνώνεται. Καὶ ἀνήμπορος στέκεται μπροστὰ στὸ φῶς, στὴν ἀγάπη, στὴν ἀλήθεια, στὴ μεγάλη Νίκη, δική του ἦττα, στὴν πίστη καὶ γενικά σ' ὅλα τὰ ἀόριστα καὶ μεταβλητά, πῶς τώρα μορφοποιοῦνται. Γίνονται νόμοι, πύρινες λόγχες πὸν ἐλέγχουν, καυτηριάζουν, προτρέπουν καὶ σώζουν.

Καὶ πῶς νὰ μὴ γίνουν —τρίτη στροφή— μιὰ καὶ τοῦ Παύλου τὰ λόγια, ἄσθεστες λαμπάδες, ριχτήκαν στῆς νύχτας τὸ βασίλειο. Σκόρπισαν σκοτάδια καὶ φάνηκε ρόδινη ἡ αὐγή, προμήνυμα εὐχάριστο ὀλόλαμπρης μέρας. Στὸν ἔρχομό της διώχνη τὰ πάντα. Σκουλήκια, ζωῦφια, ἀπομεινάρια τῆς νύχτας, χάνονται, χώνονται στὸ χῶμα. Μαζί τους ἔχθριτες ὅμως μίση καὶ πάθη, γεννήματα ἀρρωστημένης, σκοτεινιασμένης ψυχῆς.

Στὴν τέταρτη στροφή, ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο νύχτας - μέρας, μᾶς θυμίζει ὁ ποιητὴς πολὺ ἔντεχνα, μιὰ μεγάλη ἀλήθεια: Χῶμα εἴμαστε, λάσπη, πηλὸς κι ἐκεῖ θὰ γυρίσουμε σὰν ἔρθῃ ὁ καιρὸς. Παρουσιάζει ἀνάγλυφα τὴ ματαιότητα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, πὸν ὅσο ἀσύλληπτα γρήγορα ἔρχεται, τόσο ἀστραπιαία ἐξαφανίζεται. Καὶ δὲν θὰ εἶχε κανένα νόημα, ἀν δὲν στολιζόταν ἀπὸ τὸν «καινὸ λόγον», πὸν τοῦ χαρίζει σκοπὸ, ἐλπίδα, ὑπαρξή. Τώρα —στροφή πέμπτη— τὰ πράγματα ἀλλάζουν. Κοιμητήρια, θαμμένοι καὶ τάφοι δὲν εἶναι πιά τίποτε. Ἄπ' ὅπου πέρασε ὁ Παῦλος αὐτὸ διαλαλεῖ. Κόρινθος, Ἀθήνα, Θεσσαλονίκη δέχονται τὸ χαρμόσυνο μήνυμα γιὰ ἀνάσταση καὶ ἄλλη ζωή. Ὅλη ἡ Οἰκουμένη χρωματίζεται ὀλόλαμπρα μὲ τὴ νέα προσδοκία. Ἀλλάζει ἡ ζωή. Ἡ ζήση ἀξίζει. Στολίζεται ἀπ' ὀλόχρυσα τόξα πορφύρας, ἐλπίδας, ἀγάπης, γλυκειᾶς ἀναμονῆς.

Μ' αὐτὰ ἀκριδῶς ὄπλα —τελευταία στροφή— τρέχει ὁ Παῦλος ἀκράτητος παντοῦ κι οὔτε στιγμή δὲν κλονίζεται σὲ δύσκολες στιγμὲς καὶ μέρες, γιατί τόσο στοὺς ἄλλους μὰ καὶ στὸν ἑαυτὸν του μοίραζε ἀνεκτίμητα δῶρα σὰν τὸ πρόσταγμα ἐκεῖνο: Τὴν πίστη στὴν Πίστη».

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΚΑΤΑ ΒΙΒΛΙΑΡΙΟΥ*

Ὁ ἡμερήσιος τύπος ἠσχολήθη εὐρέως μὲ τὴν κατάσχεσιν καὶ τὴν παραπομπὴν τοῦ ἐν λόγῳ βιβλιαρίου εἰς δίκην διὰ ἀνά δικαστεῖ μὲ τὸν μεταξικὸ νόμο περὶ τύπου) καὶ μὲ τὰς κατηγορίας «για παρότρυνση ἀνηλίκων σὲ πλημμελήματα καὶ κακουργήματα, ὅπως προσβολὴ τῆς τιμῆς τῶν καθηγητῶν καὶ ἀνυπακοή, ἀποπλάνηση, διάπραξη ἐκτρώσεων καὶ χρῆση ναρκωτικῶν καὶ ἀκόμα γιὰ παρότρυνση ἀντικοινωνικῶν καὶ ἀναρχικῶν ἐκδηλώσεων»²¹. Ἡ αὐτὴ ἐφημερὶς παρατηρεῖ ὅτι καὶ εἰς τὴν «Ἑλλάδα θὰ ἦταν προτιμότερο ν' ἀνοίγε κι ἐδῶ μιὰ συζήτηση γιὰ τὶς μοντέρνες παιδαγωγικὲς μεθόδους καὶ νὰ ρωτηθῇ καὶ ἡ γνώμη τῶν μαθητῶν, πρὶν φτάσει στὰ δικαστήρια καὶ κατασχεθεῖ, μιὰ κατάσχεση καὶ μιὰ δίκη, πού δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν προσπάθεια ἐκδημοκρατισμοῦ καὶ ἀναδιάρθρωσης τῆς παιδείας μας»²².

Πρὸς τοῦτο ἐκλητεύθησαν μάρτυρες διὰ νὰ καταθέσουν σχετικῶς μὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου. Καὶ ὅσοι μὲν ἠμφεσβήτησαν τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου καὶ ἐπεσήμανον τὸν ἀντιπαιδαγωγικόν, ἀντιμορφωτικόν καὶ διαβρωτικόν χαρακτῆρα τοῦ κειμένου ἐθεωρήθησαν ὡς μάρτυρες κατηγορίας. Ὅσοι ὑπεστήριξαν τὸ κείμενον ὡς μάρτυρες ὑπερασπίσεως. Συγκεκριμένως ἡ ἐφημερὶς «Αὐγή» τὴν 13ην Μαΐου 1975 ἔγραφε: «Πολλὲς προσωπικότητες προσῆλθον νὰ καταθέσουν σὰν μάρτυρες ὑπερασπίσεως. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ μάρτυρες κατηγορίας (Ἡλ. Μπάκος, Γ. Παπανδρεόπουλος, Δημ. Ἀνδριώτης, Παν. Ζώταλης, Ζαρίφης Γκότσης, Χρ. Ἀνδρεάδης, Δημ. Κουτσούμπας) χτές στὸ Α' Τριμελὲς Πλημμελειοδικεῖο προσῆλθον οἱ: Βασ. Φίλιας, κοινωνιολόγος, Στεφ. Παντελάκης παιδίατρος, Δημ. Μαρωνίτη, ὑφη-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 322 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

21. Αὐγή, Ἐφημερὶς 11 Μαΐου 1975, σελ. 5.

22. ἔ.ἀ.

γητής Πανεπιστημίου, 'Αστ. Στάγκος, δημοσιογράφος, Γ. Μακρής, βοηθός έδρας στὸ Πολυτεχνεῖο, Σάκης Πεπονής, δικηγόρος, Κ. Βενετσιάνος εκδότης καὶ Παν. Ρώτας γιατρός. Ἡ υπεράσπιση κ. κ. Εὐ. Γιαννόπουλος, Τ. Παπᾶς καὶ Φερεντῖνος (ὅπως μᾶς πληροφορήσαν) ἐπρόκειτο στὴν ἀρχὴ τῆς δίκης νὰ κάνουν ἔνσταση "ἐλλείψεως νομίμου βάσεως" τοῦ κατηγορητηρίου»²³.

Τὸ δικαστήριον μὲ πρόεδρον τὸν κ. Κεφάλαν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως. Τὴν εἰσαγγελικὴν ἔδραν κατεῖχεν ὁ εἰσαγγελεὺς κ. Δ. Βλάχος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγόρευσις ἦτο «ἀδικαιος καταπέλτης». Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ κ. Εἰσαγγελεὺς ἐπεσήμανεν ὅτι: «Ὅσοι ἐπιχειροῦν νὰ καταργήσουν τὰς ἐννοίας τῆς πατριδος, τῆς θρησκείας καὶ τῆς οἰκογενείας, εἶναι ἐχθροὶ τοῦ ἔθνους καὶ προδόται. Δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέψωμεν ὅμως νὰ ἀνακόψουν τὴν πορείαν τοῦ ἔθνους πρὸς τὰ ὑψηλὰ πεπρωμένα του. Ὁ σκοπὸς τῶν κατηγορουμένων ἦτο κερδοσκοπικός. Ὑποψιάζομαι, ὅτι ὑπεκινήθησαν ἀπὸ σκοτεινὰς δυνάμεις τοῦ διεθνοῦς ἐκλήματος. Δηλαδή τοῦ διεθνοῦς λαθρεμπορίου ναρκωτικῶν καὶ τῶν ἐμπόρων λευκῆς σαρκός»²⁴.

Μετὰ ἀπὸ 20ωρον συνεχῆ ἀκροαματικὴν διαδικασίαν τὸ Τριμελὲς Πλημμελειοδικεῖον Ἀθηνῶν ἐπέβαλε φυλακίσεις ὀκτὼ μηνῶν εἰς τοὺς κατηγορουμένους, οἱ ὅποιοι ἐκρίθησαν ἔνοχοι τοῦ ἀδικήματος τῆς «προκλήσεως μέσῳ τοῦ Τύπου εἰς διάπραξιν πλημμελημάτων», ἠθώθησαν δὲ τῆς κατηγορίας «περὶ ἀσέμνων»²⁵ (ὑπενθυμίζομεν ἐνταῦθα ὅτι τὸ κείμενον αὐτὸ κατεδικάσθη ὡς ἄσεμνον εἰς τὴν Ἀγγλίαν).

Ἡ ἐφημερὶς «Βραδυνή» ἔγραφε σχετικῶς μὲ τὸν τίτλον: «Ναρκωτικὰ καὶ ἐκτρώσεις συνιστᾷ βιβλίο στοὺς μαθητάς. Ἐνοχοὶ οἱ ἐκδόται.

23. Αὐγή, ἐφημερὶς, 13 Μαΐου 1975. Ἐκ τῶν μαρτύρων δὲν προσῆλθεν ὁ Ζαρίφης Γκότσης.

24. Σωτήρ, Περιοδικόν, 25 Μαΐου 1975, Ζωή, Περιοδικόν, 22 Μαΐου 1975.

25. Αὐγή, ἐφημερὶς, 14 Μαΐου 1975, Ἐλεύθερος κόσμος, ἐφημερὶς 14-5-1975. Ριζοσπάστης, ἐφημερὶς 14-5-1975. Νέα, ἐφημερὶς, 14-5-1975 κ. ἄ.

Τὸ Α' Τριμελὲς Πλημμελειοδικεῖο Ἀθηνῶν μετὰ τρεῖς πολύωρες συνεδριάσεις ἐκήρυξε χθὲς ἐνόχους τὸν ἐκδότη Π. Α. Βέργο καὶ τὴν μεταφράστρια Ἐ. Βαρίκα καὶ τοὺς ἐπέβαλε φυλάκισι 8 μηνῶν πού μετέτρεψε πρὸς 200 δρχ. ἡμερησίως, γιὰ παράβασι τοῦ Νόμου περὶ Τύπου καὶ συγκεκριμένα γιὰ πρόκλησι σὲ διάπραξι ἀδικήματος, γιὰτι ἐξέδωκαν "Τὸ Κόκκινο βιβλίον τῶν μαθητῶν" τριῶν Δαγῶν συγγραφέων. Οἱ καταδικασθέντες ἤσκησαν ἔφεσι καὶ ἀφέθησαν ἐλεύθεροι. Ὡς πρὸς τὴν κατηγορίαν βάσει τοῦ Νόμου περὶ ἀσέμων οἱ δύο ἀνωτέρω ἠθωώθησαν».

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἢ αὐτὴ ἐφημερὶς ἔγραψεν ἐν συνεχείᾳ λίαν χαρακτηριστικῶς: «Τὸ ἐπίμαχο βιβλίον περιέχει συμβουλὲς γιὰ τοὺς μαθητὰς σχετικῶς μὲ σεξουαλικά θέματα, ναρκωτικά καὶ προτείνει τρόπους συμπεριφορᾶς τους στὰ σχολεῖα.

Τὸ βιβλίον δέχεται ὅτι ἡ χρῆσι τῶν ναρκωτικῶν εἶναι ἐπιβλαβὴς στὴν υγεία, ἀλλὰ τονίζει πὼς δημιουργεῖ μεγάλη εὐδαιμονία (!).

Ἐπίσης, τὸ "Κόκκινο βιβλίον" ἀναφέρεται στὸ θέμα τῶν ἐκτρώσεων καὶ ὑπογραμμίζει οἱ μαθηταὶ ἔχουν δικαίωμα νὰ κάνουν συστάσεις στοὺς διδασκάλους τους ἐπὶ γενικῶν θεμάτων καὶ ἂν δὲν συμμορφωθοῦν, τότε, θὰ μποροῦν νὰ ἐπιβάλουν ποινὲς σ' αὐτούς»!...²⁶.

Πλὴν τοῦ υγιοῦς ἡμερησίου τύπου ἐκφράζοντος τὴν βαθεῖαν ἱκανοποίησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ὁ περιοδικὸς τύπος ἐξεδήλωσεν ἀνάλογον ἱκανοποίησιν διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δίκης.

Τὸ περιοδικὸν «Ζωή» διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δίκης ἔγραψε λίαν χαρακτηριστικῶς ὅτι: «Μὲ βαθεῖαν ἱκανοποίησιν ἤκουσεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ἰδιαιτέρως οἱ γονεῖς πού πονοῦν διὰ τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν των, τὴν ἀπόφασιν τοῦ Τριμελοῦς Πλημμελειοδικεῖου Ἀθηνῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπέβαλε δμηνον φυλάκισιν εἰς τὸν ἐκδότην καὶ τὴν μεταφράστριαν ἐνὸς δανέζικου βιβλίου»²⁷. Ἐπίσης

26. Βραδυνή, ἐφημερὶς, 14-5-1975,

27. Ζωή, περιοδικόν, 22-5-1975.

τὸ περιοδικὸν «Σωτήρ» εἰς σχόλιόν του μεταξὺ τῶν ἄλλων παρετήρει ὅτι: «Ἡ Ἑλληνικὴ κοινὴ γνώμη καὶ μάλιστα ἡ γνώμη τῶν Ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν ἱκανοποιήθη ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἀπόφασιν»²⁸.

Ἡ Δικαιοσύνη ἐκέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ καὶ ἀπέσπασε τὰ σιωπηλὰ του συγχαρητήρια. «Εἰλικρινῆ συγχαρητήρια καὶ ἀμέριστον συμπαράστασιν των ἐκφράζουν ὅλοι ὅσοι ποιοῦν καὶ ἀγωνίζονται διὰ τὰς πνευματικὰς ἀξίας αὐτοῦ τοῦ τόπου, εἰς τοὺς ἀξιόους δικαστὰς»²⁹.

Ἄρθρον ἀναφερόμενον εἰς τὴν δίκην ταύτην ἀφιέρωσε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ περιοδικὸν «Ἐπίκαιρα»³⁰.

Οἱ κατηγορούμενοι εἰς τὴν ἀπολογίαὶν τους «εἶπαν ὅτι συμφωνοῦν μὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐκυκλοφόρησαν» (Ριζοσπάστης, 14-5-75).

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δίκης ὁμὰς νεαρῶν μὲ ἐξεζητημένην ἐμφάνισιν ἐκραύγαζον ρυθμικῶς: «Κάτω ἢ χούντα» — «Αἶσχος—Αἶσχος». Τὰ συνθήματα αὐτὰ διετράνωσεν ὁ ἀριστερὸς ἢ φιλοαριστερὸς τύπος, ὅστις προσεπάθησε νὰ ἐμφανίσῃ, χωρὶς ὅμως νὰ εὕρῃ ἀνταπόκρισιν, τὴν καταδίκην ὡς ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν δημοκρατικὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας μας. Τὸ ἐπιχείρημα, ἐλλείψει σοβαρότητος, ἔπεσεν εἰς τὸ κενόν. Ἐμφασιν εἰς τὰ ἐπεισόδια τῆς δίκης ἔδωσαν αἱ ἐφημερίδες Αὐγὴ³¹, Ριζοσπάστης³², Ἐλ. Κόσμος³³, τὸ περιοδικὸν «Ἐπίκαιρα»³⁴, Ὁ ἐκκλησιαστικὸς Ἄγων³⁵, κ.ἄ. Πράγματι τὸ ἀκροατήριον ἦτο τόσον ὠργισμένον πρὸς τὸ δικαστήριον ἀπέφυγε νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του περὶ ὧραν θην πρωϊνὴν καὶ ἀνέβαλε ταύτην διὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς 13ης Μαΐου πρὸς ἀποφυγὴν ἐπεισοδίων.

(Συνεχίζεται)

ΗΛΙΑΣ Δ. ΜΠΑΚΟΣ

28. Σωτήρ, περιοδικόν, Μάιος 1975.

29. Ζωή, περιοδικόν, 22-5-1975.

30. Ἐπίκαιρα, περιοδικόν, Μάιος 1975.

31. Αὐγὴ, ἐφημερίς 14-5-1975.

32. Ριζοσπάστης, 14-5-1975.

33. Ἐλ. κόσμος, 14-5-1975.

34. Ἐκκλησιαστικὸς Ἄγων, Μάιος 1975.

35. ἔ.ἄ.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

329. Κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὅταν γίνεται ὁ καθαγιασμός τῶν τιμίων δώρων, λέγει ὁ διάκονος πρὸς τὸν ἱερέα «Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον» κ.λπ.; Ἄλλες φυλλάδες τὰ ἔχουν καὶ ἄλλες ὄχι καὶ μερικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν πρέπει νὰ λέγωνται. Ποῖον εἶναι τὸ ὀρθόν; (Ἐρώτησις Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Δ.).

Ὅπως καὶ ἄλλοτε γράψαμε, ὁ διάκονος κατὰ τὴν θεία λειτουργία ἐκτελεῖ ἓνα ρόλο, γιὰ νὰ εἰποῦμε ἔτσι, «τελετάρχου». Τὰ παραγγέλματά του καὶ οἱ ὑπομνήσεις του ἀπευθύνονται πρὸς τὸν λαὸ καὶ πρὸς τὸν ἱερέα, στὸν ὁποῖον ὑπενθυμίζει τί πρέπει νὰ κάμνῃ καὶ τί πρέπει νὰ λέγῃ. Τέτοιες παρακελεύσεις πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἀπαντοῦν σποραδικῶς καὶ στὶς ἀρχαῖες λειτουργίες καὶ ἰδίως στὴν Ἀλεξανδρινὴ λειτουργικὴ παράδοσι, ὅπως π.χ. στὴν λειτουργία τοῦ ἁγίου Μάρκου «Πετάσατε», «Οἱ πρεσβύτεροι, ἐκτείνετε», «Ἔτι ἐκτείνετε» κττ. Καὶ στὶς βυζαντινὰς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα ἀπαντοῦν τέτοιες προτροπές, ἀλλὰ πολὺ λίγες, ὅπως τὸ «Εὐλόγησον, δέσποτα» στὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας καὶ μερικὲς ἄλλες. Σήμερα ἡ λειτουργία μας περιλαμβάνει ἓνα πλῆθος τέτοιων προτροπῶν καὶ διαλόγων μεταξὺ διακόνου καὶ ἱερέως. Αὐτὰ δὲν θρίσκονται στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα. Οὔτε ὅλες οἱ παρακελεύσεις αὐτὲς ἀνάγονται στὴν ἰδίαν ἐποχὴ. Φαίνεται πὼς διαμορφώνονται βαθμηδόν, κατ' ἀρχὰς προφορικῶς, ὕστερα μπαίνουν στὶς «Διατάξεις τῆς θείας λειτουργίας» καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ στὰ χειρόγραφα ἀπὸ τὸν 1στ' αἰῶνα καὶ ἐξῆς. Καὶ στὶς «Διατάξεις» παρατηρεῖται αὐτὴ ἡ βαθμιαία αὐξήσις των. Στὴν «Διάταξι» π.χ. τοῦ κώδικος Ἀθηνῶν 662 τοῦ ΙΒ'—ΙΓ' αἰῶνος οἱ διακονικὲς παρακελεύσεις καὶ οἱ διάλογοι εἶναι λιγώτεροι ἀπὸ ὅσους ὑπάρχουν στὴν «Διάταξι» τοῦ Φιλοθέου (κῶδ. Παντελεήμονος 6277 - 770 τοῦ ΙΔ' αἰῶνος). Στὰ παλαιότερα χειρόγραφα τῶν λειτουργιῶν εἶναι λιγώτεροι· στὰ νεώτερα περισσότεροι. Τὸ ἴδιο καὶ στὶς ἐκδόσεις· οἱ παλαιᾶς ἀκολουθοῦν τὰ παλαιὰ χειρόγραφα καὶ ἔχουν ἐλάχιστες διακονικὲς προτροπές, οἱ

νεώτερες εισάγουν όλους τους γνωστούς διαλόγους κλπ. μέσα στο κείμενο.

Και κάτι άλλο. Ἡ λειτουργία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου τίθεται στὰ νεώτερα χειρόγραφα καὶ σ' ὅλες τὶς ἐκδόσεις πρώτη στὴ σειρά (Χρυσοστόμου — Βασιλείου — Προηγιασμένου), ἐνῶ στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα εἶναι πρώτη ἡ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Οἱ διατάξεις, διάλογοι, προτροπές κλπ., ἐφ' ὅσον παρεμβάλλονται στὸ κείμενο τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου, ποὺ εἶναι τὸ πρῶτο στὴ σειρά καὶ τὸ περισσότερο χρήσιμο, λόγῳ τῆς συχνῆς τελέσεως τῆς λειτουργίας αὐτῆς, δὲν ἐπαναλαμβάνονται πάντοτε στὴν λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἔτσι τὸ κείμενο τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ γιατί τίθεται δεύτερο στὴ σειρά τοῦ βιβλίου καὶ γιατί τελεῖται δέκα μόνον φορές τὸν χρόνο, διατηρεῖ μία πῶς συντηρητικὴ μορφή.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀπαραίτητα, ἐρχόμαστε εἰδικὰ στὸ συγκεκριμένο ἐρώτημα, ποὺ ἀφορᾷ στὸ «Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον» κλπ. τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Οἱ παρακελεύσεις αὐτὲς δὲν ἀπαντοῦν στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, οὔτε καὶ στὴν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου. Ὅμοίως δὲν βρίσκονται στὴν παλαιὰ «Διάταξι» τοῦ κώδικος Ἀθηνῶν 662, ἐνῶ ὑπάρχουν ἄλλες παρακελεύσεις. Μετὰ τὴν εὐλογία τοῦ ἁγίου ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου λέγει ὁ διάκονος ἀπὸ μία φορά τὸ «Ἀμήν», μετὰ δὲ τὴν εὐλογία ἀμφοτέρων τῶν ἁγίων δύο φορές τὸ «Ἀμήν». Ὑπάρχει ὅμως τὸ προστάδιο τῶν σημερινῶν παρακελεύσεων ὅταν ὁ ἱερεὺς λέγῃ «Καὶ ποιήσον...», ὁ διάκονος κρατῶν τὸ ὄραριο στὸ δεξιὸν χεῖρ «ἀπαιωρεῖ τοῦτο ἔμπροσθεν» τοῦ ἄρτου πρῶτα καὶ τοῦ ποτηρίου κατόπιν, δεῖχνοντας καὶ σιωπηρῶς, τρόπον τινά, ὑπενθυμίζοντας στὸν ἱερέα νὰ εὐλογήσῃ τὰ δῶρα. Στὴν «Διάταξι» τοῦ Φιλοθέου ὁ διάκονος καὶ δεικνύει διὰ τοῦ ὄραριου πρῶτα τὸν ἄρτον, ὕστερα τὸ ποτήριον καὶ κατόπιν «ὁμοῦ τὰ ἅγια», καὶ λέγει στὴν μὲν πρώτη καὶ δευτέρα εὐλογία τὰ γνωστά, στὴν δὲ τρίτη «Εὐλόγησον καὶ ἀμφοτέρα, δέσποτα». Μετὰ τὶς εὐλογίες ὁ διάκονος λέγει πάλι, ὅπως καὶ στὴν παλαιὰ «Διάταξι», ἀπὸ μία φορά τὸ «Ἀμήν» στὶς δύο πρῶτες, καὶ δύο φορές τὸ «Ἀμήν» στὴν τρίτη εὐλογία. Ἀπὸ τὰ νεώτερα χειρόγραφα τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἄλλα ἀκολουθοῦν τὰ παλαιότερα καὶ δὲν ἔχουν παρὰ μόνον τὸ «Ἀμήν» (στὴν τρίτη εὐλογία βαθμηδὸν ἐγκαταλείπεται τὸ διπλὸ «Ἀμήν» — δύο τὰ δῶρα, δύο τὰ «Ἀμήν» — καὶ εἰσάγεται τὸ τριπλὸ «Ἀμήν» κατὰ τὸν τριαδικὸν τύπον), ἄλλα ἔχουν μόνον τὴν πρώτη προτροπή, ἄλλα παραλείπουν τὴν τρίτη, ἄλλα τέλος ἔχουν καὶ τὶς τρεῖς, ὅπως στὴν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου.

Στις εκδόσεις, τώρα, τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἔχομε τὴν ἰδίᾳ περίπου εἰκόνα, ποὺ θρίσκομε καὶ στὰ νεώτερα χειρόγραφα. Σὲ ἄλλες δὲν ὑπάρχουν καθόλου οἱ ἐν λόγῳ διακονικὲς προτροπές, παρὰ μόνο τὸ «Ἀμήν», σὲ ἄλλες τὶς θρίσκομε ὅπως καὶ στὴν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου. Μόνο γιὰ τὴν τρίτη παρακείμεσι ἔχομε μία διαφορὰ στὴν ἐκδοσι τῶν λειτουργιῶν Μ. Σαλιθέρου - Γ. Καρυοφύλλη (ἐπιμελεία Ν. Παπαδοπούλου)· «Εὐλόγησον, δέσποτα, συναμφότερα» καὶ στὸ Μέγα Εὐχολόγιον ἐκδόσεως Μ. Σαλιθέρου (ἐπιμελεία Ν. Παπαδοπούλου)· «Εὐλόγησον, δέσποτα, τὰ ἀμφότερα». Ὅλα αὐτὰ ἐξηγοῦνται μετὰ ἀπὸ ὅσα γράψαμε στὴν ἀρχὴ τῆς ἀπαντήσεως.

Μετὰ ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ σωστὴ πρᾶξις; Ἡ ἀπάντησις ἔρχεται φυσιολογικά. Οἱ λειτουργίες τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου οἰκοδομοῦνται στὸν ἴδιο σκελετό. Διαφέρουν μόνον ὡς πρὸς τὶς εὐχές ἀπὸ τὰ κατηχούμενα καὶ πέρα. Ὁ «καιρὸς», ἡ ἔνδυσις, ἡ προσκομιδὴ, τὰ ἀντίφωνα, τὰ μετὰ τὴν εἴσοδο μέχρι καὶ τὴν ἐκτενῆ, τὰ διακονικά, οἱ ἐκφωνήσεις (πλὴν τοῦ «Ἔδωκε τοῖς ἁγίοις...»), οἱ λειτουργικὲς πράξεις, οἱ διάλογοι ἱερέως καὶ διακόνου, οἱ διακονικὲς παρακελεύσεις, τὰ ψάλματα τοῦ λαοῦ (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μεγαλυνάριο τῆς Θεοτόκου) εἶναι καὶ γιὰ τὶς δύο κοινά. Ὅ,τι λέγεται καὶ πράττεται στὴν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Καὶ οἱ διακονικὲς παρακελεύσεις κατὰ τὸν καθαγιασμὸ τῶν τιμίων δώρων, εἴτε ἀναγράφονται στὸ λειτουργικὸ κείμενο τοῦ Βασιλείου εἴτε μόνον στοῦ Χρυσοστόμου, λέγονται ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ ἐκεῖ.

Ὅσο γιὰ τὴν τρίτη παρακείμεσι, ποὺ φέρεται σὲ δύο ἐκδόσεις, ποὺ μνημονεύσαμε ἀνωτέρω, σὲ δύο διαφορετικὲς παραλλαγές («Εὐλόγησον, δέσποτα, τὰ ἀμφότερα» καὶ «Εὐλόγησον, δέσποτα, συναμφότερα»), δὲν πρέπει νὰ μᾶς δημιουργήσῃ πράγματα. Στὴν «Διάταξι» τοῦ Φιλοθέου εἶδαμε ὅτι στὴν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου ὑπάρχει ἡ γραφὴ «Εὐλόγησον καὶ ἀμφότερα, δέσποτα», στὰ δὲ χειρόγραφα τῆς ἰδίας λειτουργίας ἀπαντοῦν καὶ ἄλλες· «Εὐλόγησον, δέσποτα, καὶ ἀμφότερα», «Εὐλόγησον, δέσποτα, τὰ ἀμφότερα», «Εὐλόγησον δέσποτα, καὶ τὰ ἀμφότερα» κλπ. Ἐφ' ὅσον ὁμως ἡ προτροπὴ ἔχει παγιωθῆ τελικὰ στὴν μορφή «Εὐλόγησον, δέσποτα, ἀμφότερα τὰ ἅγια» καὶ στὶς δύο λειτουργίες, ποὺ καὶ γνωστὴ καὶ ἀπλὴ καὶ σαφὴς εἶναι, πρὸς τί νὰ ἀναζητοῦμε χωρὶς λόγο ἄλλους σπανίους καὶ δυσκόλους τύπους;

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΑΡΘΗΚΑ

Γιὰ τὸν ὀρθόδοξο χριστιανό, ὅταν πρόκειται νὰ προσευχηθῆ, μέγας εἶναι ὁ πλοῦτος λέξεων ἀπ' ὅπου μπορεῖ ν' ἀντλήσῃ: αὐτὸς ὁ ἀπέραντος καὶ πολυπλούμστος θησαυρὸς βρίσκεται στὴν Ἀγία Γραφή καὶ στὴ λειτουργικὴ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι ἕνας θησαυρὸς καμωμένος ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, μέσφ τῶν Ἀγγέλων, τῶν Δικαίων καὶ τῶν Ἀγίων. Οἱ τόνοι, οἱ εἰκόνες, ἡ χάρις αὐτῆς τῆς οὐράνιας μουσικῆς δὲν εἶναι σὲ τίποτε ξένα στοιχεῖα τῆς ὑπέριστης ἀγιότητος. Εἶναι ὅλα ἀκραῖα ἠχήματα, ἄξια γιὰ καρδιὰς ἀναγεννημένες ἀληθινά, γιὰ καρδιὰς πρωταθλήτριες στὴν ἀρετή.

Εἴτε τὴν ψυχικὴ συντριβὴ καὶ μετάνοια ἐκφράζουν (ὅπως μερικοὶ ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ), εἴτε τὰ βάθη τοῦ θεοῦ ἔρωτα τραγουδοῦν καὶ δοξάζουν, ἐμεῖς οἱ κοινοὶ χριστιανοί, οἱ τόσο λιψοὶ στὴν πίστη καὶ στὰ ἔργα, νοιώθουμε πὼς δὲν ταιριάζουν στὰ ἀνάξια χεῖλη μας.

Καὶ ὅμως, ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, εἶναι δοτὰ σὲ ὅλους μας. Δὲν εἶναι γραμμένα γιὰ λιγοστοὺς, ἀλλὰ γιὰ τὸν καθένα. Αὐτὸ τὸ ἅωτο Ὁμέγα, στὸν κύκλο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, εἶναι βέβαια ἕνα τέλος, εἶναι ὅμως ταυτισμένο καὶ μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς, τὸ Ἄλφα τῆς.

Ὅσο καὶ ἂν εἶσαι ἀνάξιος, εἶναι λόγια ποὺ ὄχι μόνο σοῦ ἐπιτρέπεται ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ τὰ προφέρῃς. Δὲν σὲ καταδικάζουν, ἀλλὰ σὲ σώζουν. Σὲ παίρνουν στὰ φτερά τους καὶ σὲ ὑψώνουν. Δὲν τὰ ἀξίζεις, ἀλλὰ σοῦ ἔχουν δωρηθῆ.

Πρόσεξε ὅμως. Χρειάζεται μιὰ κρυφὴ τεχνικὴ γιὰ νὰ τὰ ψελλίζῃς ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ εἶναι σου. Καὶ ἡ τεχνικὴ αὐτὴ ἔγκειται στὸ νὰ κρατῆς σὲ ἀπόσταση τὸ ἐγὼ σου ἀπ' αὐτά. Ἡ τεχνικὴ τῆς ἄδολης ταπεινοφροσύνης.

Στὴ συμφωνία τῶν ἁγίων μελωδημάτων τῆς Ἐκκλησίας, ἔχουν μέρος ὅλοι οἱ πιστοί. Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς εἴμαστε ἀρχάριοι στὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, καλοῦμαστε νὰ ἐνώσουμε καὶ τὴ δική μας φωνή. Ἀλλά, ὅπως σ' ἓνα μουσικὸ χορὸ, οἱ λιγώτερο βέβαιες γιὰ τὴν ποιότητά τους φωνὲς εἶναι πάντα πρὸ χαμηλές, ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι καὶ οἱ δικές μας.

Ἀλλιῶς προσεύχεται ὁ προχωρημένος χριστιανός, ἀλλιῶς ἐκεῖνος πὺ μόλις ἄρχισε νὰ μαθητεύῃ στὸν Χριστό. Ὁ ἓνας, μὲ τόνο ἰσχυρό. Ὁ ἄλλος, μὲ συστολή. Ὁ ἓνας, ἀγγίζοντας μὲ τοὺς φθόγγους του τοὺς θόλους τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ ἄλλος, χαμοφτερουγίζοντας.

Αὐτὸ τὸ χαμοφτερούγισμα ὅμως εἶναι ἀπατηλό. Γιατί, ἀληθινά, οἱ ἁγιασμένες ἐκεῖνες λέξεις εἶναι πῆγασοι. Ὅποια ψυχὴ τοὺς περιπτύσσεται μὲ πόθο, τὴν ἀνεβάζουν στοὺς αἰθέρες. Τὴν κατανύσσουν βαθειά. Τῆς ἀνάβουν τὸν θεῖο ἔρωτα. Τὴν κάνουν ν' ἀνανήφῃ, νὰ μεταμορφώνεται μέσα στὸ ἄκτιστο φῶς τῆς θείας Χάρης.

Καὶ ἔτσι, βγαίνει κάπως καλύτερη ἀπ' ὅ,τι ἦταν πρὶν προσευχηθῆ. Μὲ ἀνανεωμένη τὴν ἅγια ἀπόφαση. Μὲ βαθύτερο τὸ ταπεινὸ φρόνημα. Μὲ περισσότερῃ ἀγάπῃ πρὸς τὸ Εὐαγγέλιο.

Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας περιβάλλει ὅλα τὰ τέκνα της μὲ αὐτὸν τὸν πᾶμπλουτο κόσμον ἱερῆς ποίησης, πὺ στολίζει καὶ πλημμυρίζει τὴ λατρεία της καὶ τὸ κήρυγμά της. Γιὰ νὰ μὴ μείνῃ κανένα τους ἀμέτοχο σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ πανδαισία καὶ καθένα, ἀνάλογα μὲ τὴ δεχτικότητά του, νὰ πάρῃ κάτι, νὰ οἰκειωθῆ κάτι. Ἄς μὴ λοιπὸν δειλιάζω μπροστὰ σ' αὐτὰ τὰ λόγια, πὺ μοῦ δόθηκαν. Ἄς μὴ χάνω τὴν πολύτιμη εὐκαιρία τους, κάθε φορά.

Ἄς τὰ δέχομαι μέσα στὸ μυστικὸ ἤχεο τῆς ψυχῆς μου, γιατί γιὰ μένα εἶναι, ὅσα καὶ ἂν μοῦ καταμαρτυρῆ ἡ συνείδηση.

ὦ Κύριε! Καὶ ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ τοῦ νάρθηκα, οἱ «ἐσχατοὶ», δὲν εἴμαστε ἀποδοκιμασμένοι τῆς ἀγάπης σου. Ἦλ-

θες στὸν κόσμον «ἀμαρτωλοὺς σῶσαι». ἤλθες γιὰ ὅλους. Καὶ ἡ Χάρη σου, ὅμοια ζεῖδωρη καὶ ἄφθονη, φθάνει καὶ ὡς ἐμᾶς, ὡς τὸν ἡμίφωτον χῶρον μας. Λάμπει στὶς καρδιές μας καὶ γλύτωσέ τις ἀπὸ τὴ θανάσιμη ἰδέα πὺς δῆθεν, ἐπειδὴ εἴμαστε ἀνάξιοι, δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ πισθοῦμε ἀπ' αὐτὰ τὰ σωτήρια λόγια σου, γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν πτώση μας. Ἰκάνωσέ μας, μὲ φόβον καὶ πόθον, νὰ σοῦ τὰ ἀποτείνουμε μαζὶ μὲ τοὺς Ἀγίους σου.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Πρὸς Ἐφesoῦς Ἰγνάτιος. — Ἐπίκαιρα. — Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Οὐτοπίες καὶ πραγματικότης. — Μητροπ. Περιοστερίου Ἀλεξάνδρου, Θεόδωρος ὁ Τήρων. — Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Ἡ Στρατεία τοῦ Χριστιανοῦ. — Ι. Κ., Ὁ Πνευματικὸς Νιπτήρ. — Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Μπεζενίτη, Γραμ. Ι. Σ., Ἡ ποιμαντικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ Χιλιασμοῦ. — Πρωτ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Τὸ Κοινωνικὸ Μήνυμα τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὴν ἐποχὴ μας. — Πρωτ. Δημητρίου Ὁδ. Νίκου, Ἡ Ποιμαντικὴ Συνομιλία ὡς μέσον θεραπείας εἰς τὴν Σωφρονιστικὴν Ἀγωγὴν καὶ μεταχειρίσιν τῶν κρατουμένων. — Χρήστου Ἰ. Ἀνδρεάδη, Πέτρος καὶ Παῦλος στὴ Νεοελληνικὴ Ποίηση. — Ἡλία Δ. Μπάκου, Ἀντιδράσεις καὶ κρίσεις κατὰ βιβλιαρίου. — Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — Βασ. Μουστάκη, Ἀπὸ τὸν Νάρθηκα.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.